

Beeda Heino

YKSÖS- JA KAKSOSLASTEN ÄITIEN PERHESUHTEET LAPSEN ENSIMMÄISEN IKÄVUODEN AIKANA

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Joulukuu 2020

TIIVISTELMÄ

Beeda Heino: Yksös- ja kaksoslasten äitien perhesuhteet lapsen ensimmäisen ikävuoden aikana
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Psykologian tutkinto-ohjelma
Joulukuu 2020

Lapsen syntymä mullistaa pariskunnan arjen ja vaikuttaa usein keskeisesti vanhempien parisuhteeseen. Kuormitus vauvavuotena on tavallista ja sitä on havaittu esiintyvän paljon etenkin monikkoperheiden äideillä. Parisuhteen laadun on nähty olevan yksi keskeinen vanhemmuuden kuormitukselta suojaava tekijä. Tässä tutkimuksessa selvitettiin, eroavatko yksös- ja kaksoslasten äidit varhaisessa vanhemmuuskokemuksessa tai koetussa parisuhteen laadussa. Lisäksi tarkasteltiin, selittääkö parisuhteen laatu äidin vanhemmuuskokemusta ja onko yksös vs. kaksosvanhemmuudella yhteyttä muuntavaa vaikutusta.

Tutkimusaineisto oli osa Tampereen yliopiston sekä Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin yhteistyössä toteuttamaa pitkäaikaisesta tutkimuksesta. Otos käsitti 661 yksösten ja 96 kaksosten äitiä. Äidit arvioivat vanhemmuuskokemustaan Parenting Stress Index (PSI) -lomakkeella ja parisuhteensa laatua Dyadic Adjustment Scale (DAS) -lomakkeella kahdessa eri aikapisteessä: lasten ollessa kahden kuukauden sekä yhden vuoden ikäisiä. Yksösten ja kaksosten äitien välisiä eroja vanhemmuuskokemuksissa tarkasteltiin monen muuttujan varianssianalyysillä ja parisuhteen laadun osalta monen muuttujan kovarianssianalyysillä. Parisuhteen laadun vaikutusta äidin vanhemmuuskokemukseen sekä yksös vs. kaksosvanhemmuuden muuntavaa vaikutusta tutkittiin lineaarisella regressioanalyysillä.

Tulokset osoittivat, että yksösten äitien vanhemmuuskokemukset olivat kaksosten äitien kokemuksia positiivisempia koettujen lapsen ominaisuuksien sekä äiti-lapsi-vuorovaikutussuhteen osalta lasten ollessa yksivuotiaita. Kaksosten äidit kokivat enemmän yhtenäisyyttä puolison kanssa lasten ollessa kahden kuukauden ikäisiä, mutta tilanne muuttui lasten ensimmäisen elinvuoden aikana siten, että yksösten äitien kokemus yhtenäisyydestä ja parisuhdetyytyvyydestä oli vuoden iässä kaksosten äitejä voimakkaampaa. Lisäksi havaittiin, että korkeammaksi arvioitu parisuhteen laatu oli yhteydessä positiivisempaan vanhemmuuskokemukseen, mutta yksös- vs. kaksosvanhemmuudella ei ollut yhteyttä muuntavaa vaikutusta.

Tutkimus tarjosi vahvistusta aiemmille havainnoille siitä, että parisuhteen laadulla on keskeinen merkitys sille, kuinka kuormittavaksi vanhemman rooli koetaan. Lisäksi kävi ilmi, että kaksosten äitien vanhemmuuteen sekä parisuhteeseen liittyvä kuormitus näyttää kumuloituvan vauvavuoden aikana, sillä kuormitusta esiintyi merkittävästi yksöslasten äitejä enemmän lasten ollessa yksivuotiaita. Koska hyväksi arvioitu parisuhteen laatu näyttää kuitenkin toimivan vanhemmuuden kuormitukselta suojaavana tekijänä lasten lukumäärästä riippumatta, tulisi vanhempien parisuhteen hyvinvointiin kiinnittää entistä enemmän huomiota esimerkiksi neuvolassa ja vauvaperhetyössä.

Avainsanat: kaksosvanhemmuus, varhaislapsuus, vanhemmuuskokemus, parisuhteen laatu

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	1
1.2 Varhaiset vanhemmuuskokemukset.....	2
1.2.1 Vanhemmuuskokemuksen käsite	2
1.2.2 Varhaiset vanhemmuuskokemukset kaksosten äideillä	4
1.3 Vanhempien parisuhteen laatu	5
1.3.1 Parisuhteen laadun käsite	6
1.3.2 Parisuhteen laatu kaksosten äideillä.....	8
1.4 Vanhempien parisuhteen laadun vaikutukset varhaisiin vanhemmuuskokemuksiin	8
1.5 Tutkimuskysymykset ja -hypoteesit.....	10
2 MENETELMÄT	12
2.1 Tutkittavat ja tutkimuksen kulku	12
2.2 Menetelmät ja muuttujat	12
2.3 Aineiston analyysi.....	14
3 TULOKSET	16
3.1 Kuvailevat tulokset	16
3.2 Äitien varhaiset vanhemmuuskokemukset.....	19
3.3 Äitien parisuhteen laatu	20
3.4 Parisuhteen laadun yhteydet äidin vanhemmuuskokemuksiin.....	21
3.5 Kaksosvanhemmuuden muuntava vaikutus äidin parisuhteen laadun ja vanhemmuuskokemusten väliseen suhteeseen.....	21
4 POHDINTA	22
4.1 Kaksosten ja yksösten äitien erot vanhemmuuskokemuksessa sekä parisuhteen laadussa	23
4.2 Parisuhteen laadun vaikutus vanhemmuuskokemuksiin lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana	25
4.3 Tutkimuksen vahvuudet ja rajoitukset	26
4.4 Tutkimuksen teoreettinen ja käytännöllinen merkitys	28
LÄHTEET	31

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen lähtökohta

Lapsen syntymä on merkittävä muutos ihmisen elämässä ja sitä on joissain yhteyksissä kuvailtu jopa kriisiksi, sillä siihen liittyy paitsi positiivisia tunteita, myös monenlaisia stressitekijöitä (Deater-Deckard, 2004). Kun perheeseen syntyy kaksoset, vaatii kahden lapsen tarpeisiin vastaaminen vanhemmilta enemmän aikaa ja voimavaroja kuin yhden lapsen kohdalla. Tällöin myös lapsen syntymän mukanaan tuomien stressitekijöiden vaikutus vanhempien hyvinvointiin voi olla merkittävämpi. Stressi- ja kuormituskokemukset saattavat kasvaa suuriksi jo raskausaikana, sillä monikkoraskauksiin liittyy yksisikiöisiä raskauksia enemmän riskitekijöitä, kuten kohonnut kohtukuoleman ja sikiön vammautumisen riski (Tiitinen, 2018). Kaksoset myös syntyvät tyypillisemmin ennenaikaisesti ja pienipainoisuus on heidän kohdallaan huomattavasti yleisempää kuin yksisikiöisissä raskauksissa (Tiitinen, 2018). Tällaisessa tapauksessa lapset voivat synnyttyään tarvita tehohoitoa.

Raskaudenaikaiset riskitekijät, ennenaikainen syntymä tai pienipainoisuus paitsi lisäävät vanhempien huolen ja stressin kokemuksia, saattavat myös tuoda mukanaan lapsen hoidollisia erityistarpeita ja täten kasvattaa varhaiseen vanhemmuuteen liittyviä vaatimuksia. Lisäksi kaksosten syntymän on havaittu altistavan vanhempia monenlaisille haasteille, kuten ahdistukselle ja masennukselle (Brantmüller, Gyúró, Galgán, & Pakai, 2016), yleiselle vanhemmuuteen liittyvälle kuormitukselle (Glazebrook, Sheard, Cox, Oates, & Ndukwe, 2004; Lutz ym., 2012) sekä pariskunnan vaikeudelle sopeutua uuteen elämänmuutokseen (Prino ym., 2016). Siirtymä vanhemmuuteen voi siis olla hyvin kuormittava ja etenkin kaksosten vanhempien kohdalla perheen tulevaisuuden hyvinvoinnin kannalta erityisen keskeinen ajanjakso. Tästä huolimatta siirtymää vanhemmuuteen on kaksosten vanhempien osalta tutkittu vielä varsin vähän (Prino ym., 2016).

Tässä tutkimuksessa selvitetään eroja yksös- ja kaksoslasten äitien perhesuhteissa heidän lastensa ensimmäisen elinvuoden aikana. Näistä perhesuhteista keskitytään äidin ja lapsen väliseen suhteeseen tarkastelemalla äidin varhaisia vanhemmuuskokemuksia, sekä äidin ja hänen puolisonsa väliseen suhteeseen tarkastelemalla heidän parisuhteensa laatua. Lisäksi tutkitaan parisuhteen laadun ja vanhemmuuskokemusten välisiä yhteyksiä yksösten ja kaksosten äideillä.

Tutkimuksessa tarkastellaan näitä tekijöitä juuri varhaislapsuudessa, koska lapset ovat tällöin erittäin riippuvaisia hoitajistaan niin fyysisellä kuin psyykkiselläkin tasolla, minkä vuoksi vanhempien hoiva- ja kasvatuskäytännöillä varhaislapsuuden aikana on havaittu olevan kauaskantoisia vaikutuksia lapsen kehitykselle (Lovejoy, Graczyk, O'Hare, & Neuman, 2000).

Ensimmäisen elinvuotensa aikana lapselle muun muassa syntyy varhaisten kiintymyskokemusten perusteella sisäisiä malleja, jotka jäsentävät hänen tapansa asettua myöhempisiin ihmissuhteisiin (Bowlby, 1969). Keskeistä turvallisen kiintymyssuhteen ja joustavien sisäisten mallien kehittymisen kannalta on etenkin vanhemman tarjoama responsiivinen, johdonmukainen ja sensitiivinen varhainen hoiva (Bowlby, 1969), johon kielteisten vanhemmuuskokemusten (Abidin, 1992; Belsky, 1984; Booth, Macdonald, & Youssef, 2018; Deater-Deckard, 2004; Tarban & Shaw, 2018) sekä vanhempien parisuhteen laadullisten ongelmien (Erel & Burman, 1995) on havaittu vaikuttavan negatiivisesti.

1.2 Varhaiset vanhemmuuskokemukset

1.2.1 Vanhemmuuskokemuksen käsite

Päätös ryhtyä vanhemmaksi on yksi elämän merkittävimmistä, pysyvimmistä sekä pitkäkestoisimmista muutoksista (Twenge, Campbell, & Foster, 2003). Vanhemmuus tuo mukanaan runsaasti vaatimuksia kuten lapsen fyysisistä, emotionaalisisista ja sosiaalisista tarpeista huolehtimisen, lapsen monitoroinnin ja rajojen asettamisen sekä tämän kehityksen kokonaisvaltaisen tukemisen (Hoghughi, 2004). Tehtävä on haasteellinen, sillä vanhemmuudessa eteen tulevat tilanteet ovat usein vaativia ja voimavarat rajallisia (Abidin, 1990). Vanhemmuuden vaatimusten ja voimavarojen välinen suhde vaikuttaakin keskeisesti siihen, millainen vanhemmuuskokemus, eli näkemys itsestä vanhempana, henkilölle muodostuu (Spinelli, Poehlmann, & Bolt, 2013). Jos vanhemman pyrkimykset sopeutua vanhemmuuden vaatimukseen saavat aikaan kuormitusta, ilmenee tämä herkästi itseen ja lapseen kohdistuvina negatiivisina tunteita, jotka kumpuavat omasta roolista kasvattajana (Deater-Deckard, 2004). Kun vanhemmuuskokemukseen liittyy runsaasti negatiivista kuormitusta, saattaa tämä muuttaa vanhemman käyttäytymistä vuorovaikutustilanteissa esimerkiksi heikentämällä vanhemman kykyä sensitiiviseen vuorovaikutukseen (Booth ym., 2018; Pereira ym., 2012), millä taas voi olla epäsuotuisaa vaikutusta vanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen sekä lapsen kehitykseen (Booth ym., 2018). Vanhemman sensitiivisyyden on havaittu olevan erityisen keskeisessä roolissa etenkin turvallisen kiintymyssuhteen muodostumisen kannalta (Ainsworth, Blehar, Waters, & Wall., 1978; Booth ym., 2018). Vanhemmalla voi olla toiveita ja pyrkimyksiä omaa vanhemmuuttaan kohtaan, mutta toiminta niiden mukaisesti voi estyä esimerkiksi juurikin kuormituksen, stressin ja väsymyksen takia (Kivijärvi, Rönkä, & Hyväluoma, 2009). Kivijärven ja

kollegoiden (2009) tutkimuksessa vanhemmat nostivatkin esille, että keskeisiä haasteita heidän vanhemmuustavoitteidensa toteutumisessa olivat jaksaminen toimia kaikissa tilanteissa ymmärtävästi ja johdonmukaisesti sekä omien tunteiden hallinta etenkin silloin, kun tunsi itse väsymystä. Tuntemus siitä, ettei pysty toimimaan omien odotustensa mukaisesti vanhemman roolissa voi edelleen suunnata kokemusta itsestä vanhempana negatiivisemmaksi.

Yksi keskeisimpiä vanhemmuuskokemusteorioita on Abidinin (1990) malli, jossa vanhemmuuskokemus koostuu kolmesta eri osatekijästä: vanhemman ominaisuuksista, lapsen ominaisuuksista ja vanhempi-lapsi-vuorovaikutussuhteesta. Vanhemman ominaisuuksista keskeisiksi nousevat etenkin persoonallisuus, masennusoireilu sekä kompetenssin kokemus (Abidin, 1992). Kompetenssi, eli kokemus omasta pätevyydestä vanhemman roolissa (Hoghughi, 2004), on merkittävä vanhemmuuden voimavara tai puuttuessaan kuormitukselle altistava vaatimus (Deater-Deckard, 2004). Kompetenssia kasvattavat vanhemmuustaidot eivät ole synnynnäisiä, vaan kertyvät hiljalleen sekä teoreettisen tiedon että käytännön kokemuksen myötä (Hoghughi, 2004). Lapsen ominaisuuksista merkitystä on erityisesti temperamentilla – tai tarkemmin ottaen vanhemman arviolla lapsensa temperamentista (Abidin, 1990) ja lapsen toimintaa ohjaavista syytekijöistä (Deater-Deckard, 2004). Negatiivisemmän vanhemmuuskokemuksen omaavien vanhempien on havaittu muita useammin raportoivan lapsensa olevan herkemmin ärtyvä tai vaikeammin tyynnyteltävissä (Deater-Deckard, 2004). Sekä vanhemman että lapsen ominaisuudet heijastuvat heidän keskinäiseen vuorovaikutussuhteeseensa ja negatiivisen vanhemmuuskokemuksen muodostumisen kannalta on keskeistä, millaisia konflikteja ne vuorovaikutukseen aiheuttavat. Vanhemman aiemmat asenteet ja uskomukset lastenkasvatuksesta heijastuvat heidän itsestään muodostamaan vanhemmuuskokemukseen ja luovat raamit, joiden varjossa he arvioivat omaa onnistumistaan kasvattajina (Deater-Deckard, 2004; Spinelli ym., 2013).

Kokemus siitä, että vanhemmuuteen liittyy kohtuullista kuormitusta, on yleistä. Sille, miten kuormitus vaikuttaa henkilön vanhemmuuskokemukseen tai kasvatustoimintaan, on keskeistä se, miten vanhempi kuormituksen kokee ja miten hän siihen suhtautuu (Deater-Deckard, 2004). Vanhempi, jonka vanhemmuuskokemus on runsaan kuormituksen vuoksi muotoutunut negatiiviseksi, voi kokea lastenkasvatuksen haasteelliseksi sekä itselle roolirajoitteita luovaksi (Mulsow, Caldera, Pursley, & Reifman, 2002; Spinelli ym., 2013), mikä puolestaan voi aiheuttaa voimattomuuden tunnetta (Kivijärvi ym., 2009). Rungas vanhemmuuteen liittyvä kuormitus sekä negatiivinen vanhemmuuskokemus voivat heikentää vanhemmuuden laatua, johtaen toimimattomaan vanhemmuuteen (Abidin, 1992; Belsky, 1984). Tämä voi ilmetä esimerkiksi ankarana käyttäytymisenä lasta kohtaan, kiintymyksen osoitusten vähenemisenä tai jopa vanhemman roolista vetäytymisenä (Deater-Deckard, 2004). Tällöin negatiivinen vanhemmuuskokemus häiritsee

vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta, mikä voi pitkittyessään vaikuttaa negatiivisesti lapsen kehitykseen, altistaen esimerkiksi käytös- ja mielialaongelmille (Deater-Deckard, 2004).

Onneksi vanhemmuuskokemus ei kuitenkaan ole muuttumaton, vaan muovautuu ja kehittyy lapsen kasvaessa – aivan kuten vanhemmuuden vaatimukset ja käytännön toimetkin. Vanhemmuus on ennen kaikkea elämänmittaista vuorovaikutusta, joka vaihtelee muodoltaan lapsen kehityksen sekä muuttuvien elämäntilanteiden myötä (Hoghugh, 2004). Kuormitusta aiheuttavien tekijöiden vähentyessä tai vanhemman voimavarojen kasvaessa myös kokemus itsestä kasvattajana voi kohentua ja vuorovaikutus lapsen kanssa muuttua paremmin tämän kehitystä edistäväksi.

1.2.2 Varhaiset vanhemmuuskokemukset kaksosten äideillä

On havaittu, että kokemukset vanhemmuuteen liittyvästä kuormituksesta ovat kaksosten äideillä yleisempiä sekä vakavampia kuin yksösten äideillä (Glazebrook ym., 2004; Lutz ym., 2012; Olivennes, Golombok, Ramogida, & Rust, 2005; Prino ym., 2016). Kuormitusta aiheuttavat etenkin vanhemmuuteen liittyvät vaatimukset (Glazebrook ym., 2004), jotka luonnollisesti kahden lapsen tarpeista huolehdittaessa vaativat vanhemmalta enemmän aikaa (Lutz ym., 2012). Negatiivisempia vanhemmuuskokemuksia on havaittu esiintyvän etenkin silloin, kun syntyneet lapset olivat ennenaikaisia tai pienipainoisia (Lutz ym., 2012), mikä on kaksosten kohdalla varsin tavanomaista. Tällöin myös lapsen tarpeista huolehtimiseen liittyy usein erityisiä vastuita ja haasteita verrattuna täysiaikaisena syntyneen lapsen hoitamiseen. Olivennesin ja kollegoiden (2005) tutkimuksessa kävi ilmi, että huomattavasti useampi kaksosten äiti koki vanhemmuuden haastavaksi, minkä lisäksi lapsen ja äidin välinen vuorovaikutus tuotti heille vähemmän mielihyvää kuin yksösten äideille. Lisäksi Baor ja Soskolne (2010) havaitsivat, että koeputkihedelmöityksellä kaksoset saaneilla äideillä varhainen vanhemmuuteen liittyvä kuormitus oli huomattavasti suurempaa kuin spontaanisti alkaneen kaksosraskauden kokeneilla äideillä. Hedelmöityshoidoissa olleet äidit raportoivat merkittävästi enemmän vanhemmuuteen liittyviä stressikokemuksia ja heidän selviytymiskeinonsa olivat kontrolliryhmää tehottomampia lasten ollessa kuuden kuukauden ikäisiä.

Prinon ja kollegoiden (2016) tutkimuksessa kävi ilmi, että lasten ollessa noin kolmen kuukauden ikäisiä kaksosten äidit raportoivat selvästi yksösten äitejä enemmän vanhemmuuteen liittyvää kuormitusta, joka kohdistui erityisesti toiseen kaksosvauvoista. Toiseen vauvaan liitetty kuormituksen tuntemukset taas olivat vähäisempiä. Äidit myös kuvasivat heissä enemmän kuormituksen tunteita herättävän kaksosen temperamenttia termein, jotka sisälsivät runsaasti

negatiiviseen affektionaalisuuteen yhdistettyjä piirteitä, kuten ärtyneisyyttä tai rauhoittumisen haasteita (Prino ym., 2016). Toisen kaksosen temperamenttia koskevat kuvaukset taas olivat systemaattisesti positiivisempia. Samansuuntaisesti myös Taubman-Ben-Ari kollegoineen (2008) sekä Glazebrook kollegoineen (2004) havaitsivat kaksosten äitien arvioivan lastensa temperamentin haastavammaksi kuin yksösten äitien. Erona Prinon ja kollegoiden (2016) havaintoihin näissä tutkimuksissa haastavuus ulottui yhtä lailla molempiin lapsiin, eikä toisen kaksosen temperamenttia siis arvoitu selkeästi toista haastavammaksi.

Yleisen vanhemmuuteen liittyvän kuormituksen lisäksi kaksosten äideillä on havaittu esiintyvän yksösten äitejä enemmän synnytyksen jälkeistä masennusta (Brantmüller ym., 2016; Spinelli ym., 2013). Kuusi kuukautta synnytyksen jälkeen tehdyssä arviossa puolet kaksosten äideistä sai raja-arvon ylittävän pistemäärän synnytyksen jälkeistä masennusta mittaavassa kyselyssä (Edinburgh Postnatal Depression Scale, EPDS), eikä sillä, syntyivätkö kaksoset ensimmäisiksi lapsiksi vai oliko äidillä lapsia jo ennestään, ollut vaikutusta tulokseen (Brantmüller ym., 2016). Sen sijaan hedelmöittymisen tavalla havaittiin olevan yhteys masennusriskiin: Baorin ja Solskonen (2010) tutkimustulosten suuntaisesti myös Brantmüller kollegoineen (2016) havaitsivat hedelmöityshoidolla alkunsa saaneiden kaksosten äitien joukossa esiintyvän enemmän kuormitusta, mielialaoirehdintaa sekä synnytyksen jälkeistä masennusta verrattuna äiteihin, joiden raskaus oli alkanut spontaanisti. Kaksosten äitien raportoimien masennusoireiden on havaittu olevan yhteydessä negatiivisempiin vanhemmuuskokemuksiin (Lutz, ym., 2012; Spinelli ym., 2013).

1.3 Vanhempien parisuhteen laatu

Tarkastellessaan elämänsä merkittäviä asioita suomalaisten aikuisten on tapana arvottaa laadukas parisuhde jopa niin korkealle, että se nousee yhdeksi heidän tärkeimmistä elämänarvoistaan (Paajanen, 2005). Toimivalla parisuhteella onkin havaittu olevan paitsi positiivisia vaikutuksia yksilön kokonaisyhyvinvointiin (Glenn, 1990), myös merkitystä hänen elämänkulkunsa kannalta. Paajasen (2005) tutkimuksessa toimiva parisuhde nousi yhdeksi keskeisimmistä kriteereistä lasten hankkimiselle, ja määrittä täten merkittäväällä tavalla perheen perustamista. Lasten syntyminen vakaaseen parisuhteeseen nähdään tärkeänä asiana – tällöin esimerkiksi luotto siihen, että kumppanilta saa tukea haastavina ajanjaksoina, on korkeampi. Laadukas parisuhde voi siis toimia suojaavana tekijänä tilanteessa, jossa yksilö tai pariskunta kohtaa vaikeita elämäntapahtumia ja kuormitusta. Parisuhteen heikoksi koettu laatu taas voi vaihtoehtoisesti toimia itsessään kuormittavana ja täten yksilön hyvinvointia heikentävänä stressitekijänä (Bloom, Asher, & White,

1978; Cano, O’Leary, & Heinz, 2004; Miller, Hollist, Olsen, & Law, 2013). Mitä siis oikein tarkoitetaan, kun puhutaan laadukkaasta parisuhteesta?

1.3.1 Parisuhteen laadun käsite

Käsitettä parisuhteen laatu on vuosikymmenten varrella pyritty määrittelemään monella tapaa, kuten myös löytämään kaikista olennaisimmat ja toimivimmat tekijät sen arvioimiseksi (Bradbury, Fincham, & Beach, 2000; Glenn, 1990; Graham, Diebels, & Barnow, 2011; Karney & Bradbury, 1995). Aiheen parissa tehty tutkimus on myös ollut pitkälti käytännön tarpeisiin pohjautuvaa, jolloin varsinaista yhtenäistä teoriapohjaa ei ole syntynyt (Glenn, 1990; Graham ym., 2011). Yleispätevästä parisuhteen laadun määritelmästä ei ole päästy sopuun, mutta esimerkiksi Glenn (1990) kuvaa sen olevan ennen kaikkea yksilön näkemys siitä, kuinka hyväksi hän suhteensa subjektiivisesti arvioi, tai vaihtoehtoisesti yhdistelmä molempien puolisoitten tuntemuksia ja suhteen erilaisista piirteitä. Parisuhteen piirteet sekä puolisoitten välinen vuorovaikutus ovat keskeisiä tekijöitä myös parisuhteeseen sopeutumisessa (Spanier, 1976), mikä on etenkin tieteellisessä tutkimuksessa paljon alaa vallannut näkökulma parisuhteen laadun tarkasteluun (Busby, Christensen, Crane, & Larson, 1995; Glenn, 1990). Spanierin (1976) mukaan suhteeseen sopeutuminen on ajassa etenevä prosessi, jota on mahdollista hahmottaa jatkumona. Puolisot eivät siis ole joko täysin sopeutuneita tai sopeutumattomia suhteeseensa, vaan sijoittuvat tyypillisesti näiden ääripäiden välimaastoon. Koska sopeutumisprosessit ovat alati käynnissä, voi samassakin parisuhteessa koettu sopeutuminen vaihdella eri aikoina, muovautuen muun muassa erilaisten kuormitustekijöiden ja elämäntapahtumien myötä (Karney & Bradbury, 1995; Spanier, 1976).

Spanier (1976) on kehittänyt parisuhteeseen sopeutumisen teoriaa etenkin kehittämänsä itsearviointimenetelmän Dyadic Adjustment Scale (DAS) kautta, jolla on mahdollista tarkastella puolisoitten suhteeseen sopeutumisen jatkumolle asettumista yksittäisessä aikapisteessä (Spanier, 1976). Tätä menetelmää, ja täten myös suhteeseen sopeutumisen teoriaa, on myöhemmin tutkittu ja kehitetty Busbyn ja kollegoiden (1995) toimesta (Revised Dyadic Adjustment Scale, RDAS). Spanierin (1976) alkuperäisen sekä Busbyn ja kollegoiden (1995) myöhemmän kehitystyön myötä keskeisimpien suhteeseen sopeutumiseen vaikuttavien tekijöiden on havaittu olevan suhteen konsensus eli puolisoitten välinen yhteisymmärrys parisuhteen kannalta tärkeistä asioista, puolisoitten yhtenäisyys sekä parisuhdetyytyväisyys. *Suhteen konsensus* viittaa puolisoitten näkemysten yhtenäisyyteen päätöksenteossa ja arvoissa (Busby ym., 1995; Spanier, 1976) sekä ajatusten

yhteneväisyyteen kiintymyksen osoittamiseen liittyvissä tekijöissä (Busby ym., 1995). *Puolisoiden yhtenäisyydellä* taas tarkoitetaan sitä, onko puolisoilla yhteisiä vapaa-ajan aktiviteetteja tai kiinnostuksenkohteita ja millainen heidän keskusteluyhteytensä on (Busby ym., 1995; Spanier, 1976). Keskinäistä yhtenäisyyttä kokevalla pariskunnalla voi olla esimerkiksi yhteinen harrastus tai molempia osapuolia kiinnostavia ja innostavia keskusteluja. Yhteisen tekemisen (Aron, Norman, Aron, & McKenna, 2000) sekä toimivaksi koetun vuorovaikutuksen (Carrère, Buehlman, Gottman, Coan, & Ruckstuhl, 2000) on havaittu yhdistyvän positiiviseen kokemukseen parisuhteen laadusta.

Kolmannen suhteeseen sopeutumisen komponentin, *parisuhdetyytyväisyyden*, kannalta keskeisiä tekijöitä ovat suhteen pysyvyys sekä suhteessa esiintyvät konfliktit (Busby ym., 1995; Spanier, 1976; Taraban & Shaw, 2018). Näistä tekijöistä suhteen pysyvyydellä tarkoitetaan yksinkertaisesti sitä, jatkuuko parisuhde, vai ei. Parisuhteen pysyvyys on mahdollista nähdä paitsi parisuhteen laadun osatekijänä, myös sen seurauksena: puolisoiden positiiviset arviot suhteensa laadusta johtavat usein suhteen jatkumiseen (Karney & Bradbury, 1995), vaikeivat suhteensa laadun heikoksi arvioineet puolisotkaan välttämättä päädy eroamaan. Parisuhteessa esiintyvät konfliktit taas vaihtelevat muodoltaan ja intensiteetiltään, voidaan ilmetä niin fyysisenä tai verbaalisena aggressiona kuin esimerkiksi vetäytymisenäkin (Fincham & Hall, 2005). Niiden on havaittu vaikuttavan negatiivisesti paitsi puolisoiden, myös heidän lastensa emotionaaliseen hyvinvointiin (Erel & Burman, 1995). Puolisoiden välisen kommunikaation toimivuuden, niin konfliktitilanteissa kuin niiden ulkopuolellakin, on haivattu olevan keskeistä sen kannalta, miten konfliktitilanteet lopulta vaikuttavat puolisoiden näkemykseen parisuhteensa toimivuudesta (Carrère ym., 2000; Ledermann, Bodenmann, Rudaz, & Bradbury, 2010).

Parisuhdetyytyväisyys sekä suhteen konfliktit ja pysyvyys ovat myös parisuhteeseen sopeutumisen näkökulman ulkopuolella paljon käytettyjä käsitteitä parisuhteen laatua tarkasteltaessa. Näistä erityisesti on tutkittu parisuhdetyytyväisyyttä (Bradbury ym., 2000), ja sen taustalta on löydetty useita siihen vaikuttavia tekijöitä. Näitä ovat esimerkiksi puolisoiden pysyvät ominaisuudet kuten persoonallisuus, heidän suhteeseen liittämänsä ajatukset ja uskomukset sekä puolisoiden yhdessä kohtaamat elämänmuutokset kuten vanhemmuus (Karney & Bradbury, 1995). Spanierin (1976) suhteeseen sopeutumisen näkökulman suuntaisesti myös Karneyn ja Bradburyn (1995) näkemyksessä merkitystä on erityisesti sillä, miten pariskunta pystyy näihin kuormittaviin tapahtumiin ja elämänmuutoksiin sopeutumaan, sopeutumisprosessien onnistumisen ja epäonnistumisen määrittäessä sitä, miten puolisot tahoillaan ja yhdessä lopulta asettuvat muuttuvaan elämäntilanteeseen. Molemmat puolisot tuovat mukanaan suhteeseen myös oman henkilökohtaisen kehityshistoriansa, joka osaltaan muokkaa sitä, millaiseksi heidän parisuhteensa muodostuu (Belsky, 1984; Carrère ym., 2000). Kehityshistoria vaikuttaa muun muassa siihen, millaisia ajatuksia ja

odotuksia yksilöllä ylipäättään on parisuhdetta kohtaan sekä millainen on hänen tapansa toimia ja asettua vuorovaikutukseen ihmissuhteissa. Lisäksi on havaittu, että parisuhteen hoitamisen keinoilla, etenkin vakuuttelulla ja myönteisyydellä, on yhteyttä yksilön kokemukseen parisuhteensa laadusta (Stafford, 2003). Pyrkimykset hoitaa parisuhdetta kasvattavat etenkin naisten parisuhdetyytyväisyyttä, joka on usein heikompaa kuin miehillä (Kontula, 2013; Malinen ym., 2010; Ogolsky & Bowers, 2012). Vaikka parisuhteen hoitamisen keinot ovatkin samankaltaisia niin perheellisillä kuin lapsettomillakin pariskunnilla, koetaan lasten syntyminen usein parisuhteen hoitamista hankaloittavaksi tekijäksi (Paajanen, 2005; Stafford, 2003).

1.3.2 Parisuhteen laatu kaksosten äideillä

Voisi helposti ajatella, että kaksosten syntymä perheeseen kuormittaisi vanhempien parisuhdetta enemmän kuin yhden lapsen syntymä, sillä kahden pienen lapsen tarpeista huolehtiminen tuo mukanaan runsaasti vaatimuksia ja vie paljon aikaa. Tästä ei kuitenkaan ole systemaattista tutkimusnäyttöä. Kaksosten vanhempien parisuhteen laadun on toisaalla todettu olevan heikompi kuin yksösten vanhemmilla (Anupam, Goldman, & Joyce, 2011), mutta toisaalla vastaavaa eroa ei ole havaittu (Olivennes ym., 2005; Taubman-Ben-Ari ym., 2008). Brantmüller kollegoineen (2016) havaitsi kaksosten vanhempien parisuhteen laadun heikentyneen selkeästi lasten syntymän jälkeen, mutta koska tutkimuksessa ei ollut verrokkiryhmää, ei mahdollisista eroista yksösten vanhempiin voida tehdä johtopäätöksiä. Anupam ja kollegat (2011) taas havaitsivat kaksosten syntymän olevan riskitekijä vanhempien avioerolle. Etenkin perheissä, joihin kaksoset syntyivät ensimmäisinä lapsina, oli huomattavasti enemmän avioeroja kuin perheissä, joihin syntyi vain yksi ensimmäinen lapsi (Anupam ym., 2011). Koska parisuhteen pysyvyys on paitsi parisuhteen laadun keskeinen osatekijä, myös sen seuraus, voi eron päätyneiden vanhempien parisuhteen laadullisten ominaisuuksien päätellä olleen heikompia kuin niillä vanhemmilla, joiden parisuhde jatkui.

1.4 Vanhempien parisuhteen laadun vaikutukset varhaisiin vanhemmuuskokemuksiin

Parisuhteen laadun on havaittu vaikuttavan keskeisesti vanhemmuuteen, eritoten vanhemmuuden laatuun (Erel & Burman, 1995; Goldberg & Easterbrooks, 1984; Krishnakumar & Buehler, 2000; Tarban & Shaw, 2018). Eniten tukea on löydetty parisuhteen ja vanhemmuuden laadun välillä

vallitsevalle positiiviselle yhteydelle, niin sanotulle *leviämishypoteesille*, jonka mukaan hyvinvoivasta parisuhteesta seuraisi useimmiten puolisoiden tyytyväisyyttä omaan vanhemmuuteensa sekä suhteeseen lapsensa kanssa (Carlson, Pilkauskas, McLanahan, & Brooks-Gunn, 2011; Erel & Burman, 1995, Khrisnakumar & Buehler, 2000; Malinen ym., 2010). Vanhemmat, joiden parisuhdetta kuvaa onnellisuus ja tyytyväisyys pystyvät vastaamaan lapsensa tarpeisiin sensitiivisemmin ja lämpimämmin (Erel & Burman, 1995) kuin vanhemmat, joiden keskinäiseen parisuhteeseen liittyy paljon konflikteja (Khrisnakumar & Buehler, 2000; Taraban & Shaw, 2018). Leviämishypoteesin mukaan keskeiset perhesuhteet vaikuttaisivat siis toisiinsa varsin suoraviivaisella tavalla, positiivisten vaikutusten heijastuessa sellaisenaan vanhempien välisestä suhteesta vanhempi-lapsi-vuorovaikutussuhteeseen (Erel & Burman, 1995). Vaikka tutkimustuki onkin vahvinta parisuhteen laadun ja vanhempi-lapsi-vuorovaikutussuhteen positiivisten yhteyksien osalta, voi tämä yhteys olla myös negatiivinen. Tällöin parisuhteen laadulliset ongelmat voivat heijastua vanhempi-lapsisuhteeseen (Erel & Burman, 1995) ja sitä kautta mahdollisesti vaikuttaa vanhemman vanhemmuuskokemuksiin.

Parisuhteen laadun vaikutusta vanhemmuuteen tarkasteltaessa jonkin verran tukea on saanut myös *kompensaatiohypoteesi*, jonka mukaan ongelmat parisuhteessa voivat saada vanhemman panostamaan suhteeseen lapsensa kanssa (Carlson ym., 2011; Erel & Burman, 1995). Laadultaan heikko parisuhde ei tuota tarpeeksi tyytyväisyydentunteita, jolloin vanhempi toivoo löytävänsä niitä vanhempi-lapsi-suhteesta. Kompensaatiohypoteesin saama tutkimustuki on kuitenkin kauttaaltaan huomattavasti leviämishypoteesin saamaa tukea vähäisempää (Erel & Burman, 1995). Esimerkiksi Belskyn, Youngbladen, Rovinen ja Vollingin (1991) tutkimuksessa löytyi ryhmä äitejä, jotka kokivat parisuhteensa laadun heikentyneen lapsen syntymän jälkeen ja joiden äiti-lapsi-suhteeseen liittyy vielä enemmän myönteistä vuorovaikutusta kuin niillä äideillä, jotka arvioivat parisuhteensa laadun hyväksi.

Vaikka parisuhteen laatu vaikuttaakin merkittävästi vanhemmuuteen, myös parisuhteeseensa tyytymättömien vanhempien on havaittu pystyneen edelleen sitoutumaan vanhemman rooliinsa ja toimimaan siinä hyvin (Abidin, 1992). Abidin (1992) onkin esittänyt, ettei parisuhteen laadun vaikutusta vanhemmuuteen kannattaisi tarkastella laajana ulottuvuutena, vaan tulisi pikemminkin keskittyä niihin parisuhteen laatuun vaikuttaviin tekijöihin, joiden on havaittu kaikista suorimmin olevan yhteydessä vanhemmuuskokemuksiin sekä kasvatuskäytänteisiin. Tällaisiksi tekijöiksi Abidin (1992) on ehdottanut vanhempien välistä yhtenäisyyttä sekä vastuiden jakautumista. On tärkeää huomioida myös se, että siinä missä vanhempien parisuhteen laatu heijastuu heidän vanhemmuuskokemuksiinsa, myös itse vanhemmaksi tulolla on havaittu olevan vaikutuksia parisuhteen laatuun. Useissa tutkimuksissa onkin havaittu, että parisuhteen laadulla on tapana heiketä

vanhemmuuden myötä (Gottman & Notarius, 2002; Kontula, 2009; Lawrence, Rothman, Cobb, Rothman, & Bradbury, 2008; Twenge ym., 2003). On kuitenkin mahdollista, että parisuhteen laadussa tapahtuvat muutokset ovat myös myönteisiä tai tapahtunut parisuhdetyytyväisyyden lasku hyvin vähäistä (Belsky & Rovine, 1990; Gottman & Notarius, 2002). Parisuhteen laadun heikkenemisen vanhemmuuden myötä on havaittu olevan yleisintä nuorilla, matalasti koulutetuilla ja matalatuloisilla pariskunnilla (Belsky & Rovine, 1990).

Vanhemmuuden myötä merkittäviksi parisuhteen laadun ennustajiksi on esitetty muun muassa vastuiden tasaista jakautumista puolisoitten kesken (Dew & Wilcox, 2011; Twenge ym., 2003), parisuhteen hoitamista (Dainton, 2008; Stafford, 2003) ja puolisoitten keskinäisen vuorovaikutuksen määrää sekä toimivuutta (Twenge ym., 2003). Negatiivinen vaikutus parisuhteeseen voi olla myös vanhemmuuden myötä usein tapahtuvalla roolimutoksella, jossa puolisoitten roolit muuttuvat perinteisempään suuntaan tilanteessa, jossa äiti jää kotiin huolehtimaan lapsesta tai lapsista. Tämä voi aiheuttaa tyytymättömyyttä parisuhdetta kohtaan, mikäli roolimutokset ei ole toivottu (Dew & Wilcox, 2011; Twenge ym., 2003). Myös taloudelliset vaikeudet ovat tyypillisiä pikkulapsiperheissä (Paajanen, 2005) ja niiden on havaittu olevan negatiivisesti yhteydessä parisuhdetyytyväisyyteen (Karvonen & Salmi, 2016). Taloudelliset haasteet saattavat korostua perheessä, johon on syntynyt kaksoset, sillä lapsiin kytkeytyvät menot ovat useissa tapauksissa suuremmat kuin yhden lapsen kohdalla.

1.5 Tutkimuskysymykset ja -hypoteesit

Tutkimuksessa etsitään vastauksia seuraaviin kysymyksiin (ks. myös kuvio 1):

1. Onko yksös- ja kaksoslasten äitien varhaisissa vanhemmuuskokemuksissa (äidin vanhemmuuteen liittämät kokemukset, äidin näkemys lapsen ominaisuuksista sekä äiti-lapsi-vuorovaikutussuhde) eroja lasten ollessa a) kahden kuukauden ja b) vuoden ikäisiä?

Hypoteesi 1: Kaksosten äitien varhaiset vanhemmuuskokemukset ovat negatiivisempia kuin yksösten äitien lasten ollessa kahden kuukauden sekä vuoden ikäisiä.

2. Onko yksös- ja kaksoslasten äitien parisuhteen laadussa (puolisoitten konsensus, puolisoitten välinen yhtenäisyys ja parisuhdetyytyväisyys) eroja lasten ollessa a) kahden kuukauden ja b) vuoden ikäisiä?

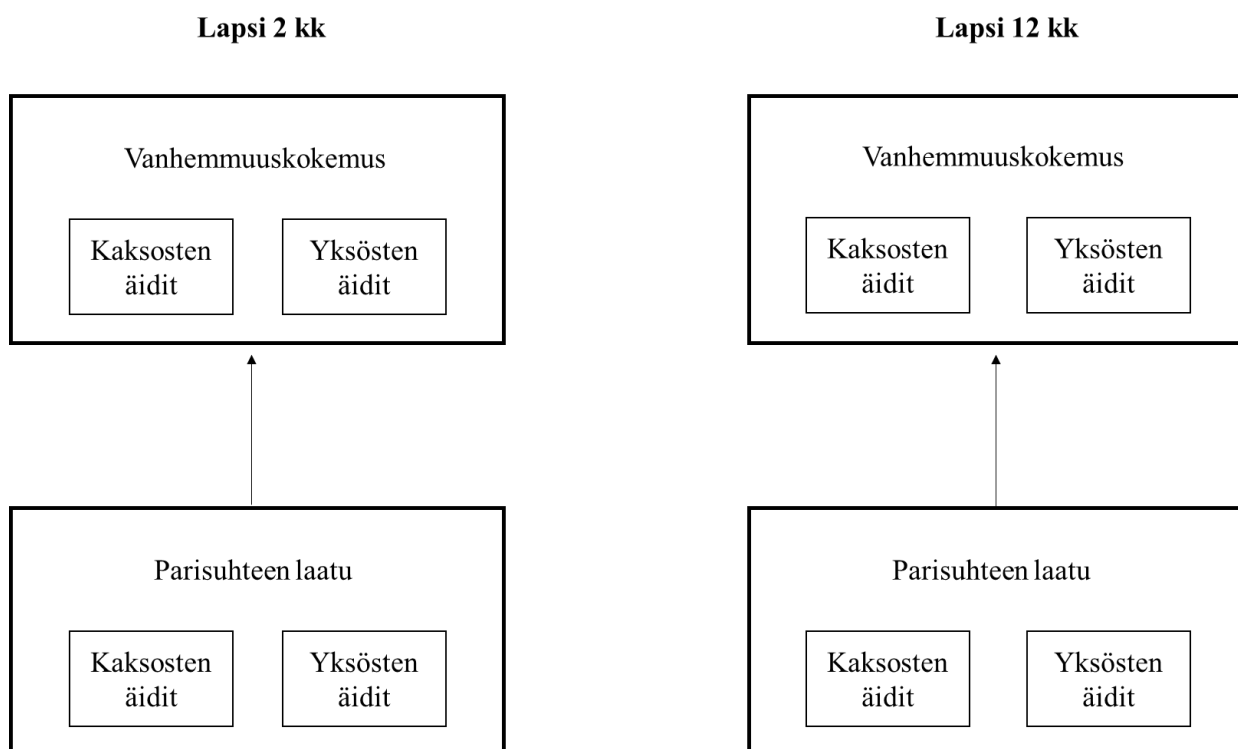
Hypoteesi 2: Yksösten ja kaksosten äitien parisuhteiden laadussa ei ole eroa lasten ollessa kahden kuukauden sekä vuoden ikäisiä.

3. Onko äidin parisuhteen laatu yhteydessä äidin vanhemmuuskokemuksiin lasten ollessa a) kahden kuukauden ja b) vuoden ikäisiä?

Hypoteesi 3: Hyväksi arvioitu parisuhteen laatu on yhteydessä positiivisiin vanhemmuuskokemuksiin ja vastaavasti huonoksi arvioitu parisuhteen laatu negatiivisiin vanhemmuuskokemuksiin lasten ollessa kahden kuukauden sekä vuoden ikäisiä.

4. Onko äidin parisuhteen laadun ja vanhemmuuskokemusten välisissä yhteyksissä eroja yksös- ja kaksoslasten äitien välillä lasten ollessa a) kahden kuukauden ja b) vuoden ikäisiä?

Hypoteesi 4: Yksösten ja kaksosten äitien parisuhteen laadun ja vanhemmuuskokemusten välinen yhteys on yhtä voimakas lasten ollessa kahden kuukauden sekä vuoden ikäisiä.

KUVIO 1. Tutkimusta ohjaava malli

2 MENETELMÄT

2.1 Tutkittavat ja tutkimuksen kulku

Tutkimus on osa vuonna 1999 alkanutta Kehityksen ihmeet (KEHI) -pitkittäistutkimusta, joka on toteutettu yhteistyössä Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin sekä Tampereen yliopiston kesken. Tutkimukseen osallistuneet pariskunnat rekrytoitiin viideltä eri lapsettomuusklinikalta (54 %; $n = 572$) sekä Helsingin yliopistollisessa sairaalassa keskiraskauden ultraäänitutkimukseen osallistuneista pariskunnista, joilla ei ollut taustallaan lapsettomuushoitoja (46 %; $n = 497$) (Vilka ym., 2009). Osallistujilta on kerätty tietoa kuutena eri ajankohtana: raskauden toisella kolmanneksella (T1) sekä lapsen ollessa kahden kuukauden (T2), yhden vuoden (T3), 7–8 vuoden (T4), 9–10 vuoden (T5) ja 17–19 vuoden ikäinen (T6). Tutkimus on HUS:n Eettisen toimikunnan hyväksymä.

Tähän tutkimukseen osallistui 757 äitiä, joista 661 oli yksösten ja 96 kaksosten äitejä. Tutkimukseen otettiin mukaan ne äidit, jotka olivat vastanneet parisuhteen laatua ja vanhemmuuskokemuksia tarkasteleviin osioihin tai jompaankumpaan näistä tutkimuksen T2 tai T3 vaiheissa. Äidit olivat tutkimuksen alkaessa iältään 20–47 -vuotiaita (keskiarvo 33.1 vuotta, keskihajonta 3.8 vuotta). Heistä 31.1 % oli korkeakoulutettuja ($n = 227$), 42 %:lla oli opistotasoinen koulutus ($n = 307$), 15.7 %:lla ammattikoulutus ($n = 115$) ja 11.2 %:lla ei ollut ammattikoulutusta tai he olivat opiskelijoita ($n = 82$). Äideistä 72.7 % oli tutkimuksen alkaessa avioliitossa ($n = 504$) ja 27.1 % avoliitossa ($n = 118$). Yksi henkilö (0.1 %) oli raportoinut asumuserosta. Tutkittavien parisuhteen keskimääräinen kesto oli 105.4 kuukautta (keskihajonta 67.9 kuukautta). Lapsista poikia oli 50.4 % ($n = 384$) ja tyttöjä 49.6 % ($n = 378$).

2.2 Menetelmät ja muuttujat

Äidin varhaisia vanhemmuuskokemuksia arvioitiin Abidinin (1995) Parenting Stress Index (PSI) -mittarin lyhennetyllä versiolla. Kyseessä on itsearviointilomake, jolla voidaan arvioida yksilön vanhemmuuskokemusta sekä yleisesti että kolmen alaskaalan avulla, joista ensimmäinen tarkastelee vanhemman vanhemmuuteen liittämiä kokemuksia ja ominaisuuksia, toinen vanhemman kokemuksia vanhempi-lapsi-vuorovaikutussuhteesta ja kolmas vanhemman kokemuksia lapsen ominaisuuksista.

Kokonaisuutena PSI sisältää 36 väittämää, joihin vastataan viisiportaisella asteikolla (1 = Täysin samaa mieltä, 5 = Täysin eri mieltä). *Vanhemman ominaisuudet* -osiossa (12 väittämää) tarkastellaan vanhemman kompetenssin kokemuksia, vanhemmuuteen liittyvien rajoittavien tekijöiden mukanaan tuomaa kuormitusta, sosiaalisen tuen puutetta sekä masennusoireilua (esim. ”Olen pulassa vanhemmuuteen liittyvän vastuun kanssa”). *Vanhempi-lapsi-vuorovaikutussuhde* -osiossa (12 väittämää) arvioidaan vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen palkitsevuutta (esim. ”Minulla on hyvin usein tunne, ettei lapseni pidä minusta eikä tahdo olla lähelläni”). *Lapsen ominaisuudet* -osiossa (12 väittämää) vanhempi arvioi lapsen temperamenttiin sekä persoonallisuuteen liittyviä piirteitä (esim. ”Lapseni itkee tai hermostuu helpommin kuin useimmat lapset”).

Yleistä vanhemmuuskokemusta voidaan arvioida tarkastelemalla näiden kaikkien kolmen alaskaalan yhteispistemäärää ja yksittäisiä alaskaaloja tarkastelemalla niiden yksittäisiä pistemääriä. Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin sekä yleistä vanhemmuuskokemusta että alaskaaloja. Yleisen vanhemmuuskokemuksen teoreettinen vaihteluväli oli 36–180 ja alaskaalojen 12–60 pistettä. Matalammat pistemäärät viittaavat negatiivisempaan vanhemmuuskokemukseen. Äidit täyttivät PSI-mittarin lapsen ollessa kahden kuukauden (T2) sekä yhden vuoden ikäinen (T3). Kaksosten äidit täyttivät kyselyn molemmassa aikapisteessä kaksi kertaa tarkastellen erikseen sekä A- että B-vauvaan kohdistuvia tuntemuksiaan. Kaksosten äitien A- ja B-vauvaa koskevista vastauksista laskettiin keskiarvo kuvaamaan keskimääräistä vanhemmuuskokemusta. Mittarin sisäinen yhdenmukaisuus tässä aineistossa oli sekä T2 että T3 tutkimusajankohtana erinomainen (Cronbachin $\alpha = .91$). Alaskaalojen sisäiset yhdenmukaisuudet T2 tutkimusajankohtana olivat hyviä (vanhemman ominaisuudet $\alpha = .82$, vanhempi-lapsi-vuorovaikutussuhde $\alpha = .83$, lapsen ominaisuudet $\alpha = .86$) ja T3 tutkimusajankohtana vanhemman ominaisuuksien ($\alpha = .84$) sekä lapsen ominaisuuksien ($\alpha = .86$) osalta hyvät ja vanhempi-lapsi-vuorovaikutussuhteen kohdalla tyydyttävä ($\alpha = .78$).

Äidin parisuhteen laatua arvioitiin Spanierin (1976) kehittämällä Dyadic Adjustment Scale (DAS) -mittarilla. Äidit täyttivät kyselyn kahdessa aikapisteessä: lapsen ollessa kahden kuukauden (T2) sekä yhden vuoden ikäinen (T3). Kyseessä on 32-osainen itsearviointilomake, jossa tarkastellaan kolmea parisuhteen laadun ulottuvuutta: suhteen konsensusta, parisuhdetyytyväisyyttä ja puolisoiden yhtenäisyyttä. Mittari sisältää myös neljännen parisuhteen laadun ulottuvuuden, kiintymyksen ilmaisun (4 väittämää), mutta tätä ulottuvuutta ei tarkasteltu tässä tutkimuksessa. *Suhteen konsensusta* käsittelevässä osiossa (13 väittämää) äitejä pyydettiin arvioimaan, missä määrin he olivat puolisonsa kanssa samaa tai eri mieltä erilaisista asioista, jotka liittyivät esimerkiksi talouteen, arvoihin, vapaa-aikaan ja työelämään (esim. ”Raha-asioiden hoitamisesta”, ”Kotitöiden tekemisestä”). Näiden väittämien paikkansapitävyttä arvioitiin kuusiportaisella asteikolla (0 = Aina eri mieltä, 5 = Aina samaa mieltä). *Parisuhdetyytyväisyyttä* (10 kysymystä) arvioitiin parisuhteen pysyvyyttä ja

konflikteja kartoittavilla kysymyksillä, joihin vastattiin kuusiportaisella asteikolla (0 = Koko ajan, 5 = Ei koskaan). Tällaisia kysymyksiä olivat esimerkiksi ”Kuinka usein riitelette?” tai ”Kuinka usein olette harkinneet avioeroa, eroa tai suhteenne päättämistä?”. Poikkeuksena tähän oli kysymys ”Suuteletko kumppaniasi?”, johon vastattiin käänteisellä viisiportaisella asteikolla (0 = En koskaan, 4 = Joka päivä). *Puolisoiden yhtenäisyyttä* (5 kysymystä) käsittelevässä osiossa äidit arvioivat kuinka usein he keskustelivat tai viettivät vapaa-aikaa puolisonsa kanssa yhdessä (esim. ”Vaihdatte ajatuksia tai ideoita vilkkaasti?”). Näihin kysymyksiin vastattiin kuusiportaisella asteikolla (0 = Ei koskaan, 5 = Useammin kuin kerran kuukaudessa), poikkeuksena kysymys ”Onko sinulla ja kumppanillasi yhteisiä harrastuksia?”, johon vastattiin viisiportaisella asteikolla (0 = Ei yhteisiä, 4 = Kaikki yhteisiä). Kun alaulottuvuuksien pisteet summataan yhteen, saadaan yleistä parisuhteen laatua kuvaava pistemäärä, joka vaihtelee välillä 0–139. Alaulottuvuuksien pistemäärät taas vaihtelevat seuraavasti: suhteen konsensus 0–65, parisuhdetyytyväisyys 0–50 ja puolisojen yhtenäisyys 0–24. Korkeampi pistemäärä viittaa parempaan koettuun parisuhteen laatuun, kun taas matalammat pistemäärät viittaavat tyytymättömyyteen parisuhteessa. Mittarin sisäinen johdonmukaisuus tässä aineistossa oli sekä T2 että T3 tutkimusajankohtina erinomainen (T2 Cronbachin $\alpha = .91$, T3 $\alpha = .92$). Alaskaalojen sisäinen johdonmukaisuus oli T2 tutkimusvaiheessa suhteen konsensuksen ($\alpha = .87$) ja parisuhdetyytyväisyyden ($\alpha = .85$) osalta hyvä ja puolisojen yhtenäisyyden ($\alpha = .76$) kohdalla tyydyttävä. T3 tutkimusvaiheessa kaikkien alaskaalojen sisäinen johdonmukaisuus oli hyvä (suhteen konsensus $\alpha = .87$, parisuhdetyytyväisyys $\alpha = .87$, puolisojen yhtenäisyys $\alpha = .80$).

Taustamuuttajat. Tutkimuksessa tarkasteltuihin taustamuuttujiin lukeutuivat äidin ikä vuosina, koulutustausta (1 = korkeakoulutus, 2 = opistotasoinen koulutus, 3 = ammattikoulutus, 4 = ei ammattia), parisuhteen kesto kuukausina, mahdollinen lapsettomuushoitotausta (1 = raskaus alkanut hedelmöityshoidoilla, 2 = raskaus alkanut spontaanisti) ja lapsen sukupuoli (1 = tyttö, 2 = poika). Tieto taustamuuttujista oli kerätty tutkimusvaiheessa T1.

2.3 Aineiston analyysi

Aineisto analysoitiin IBM SPSS-ohjelman (Statistical Package for the Social Sciences) versiolla 26. Taustamuuttujien kohdalla puuttuvia arvoja oli seuraavasti: lapsettomuustausta (34), koulutustausta (33), siviilisääty (71), äidin ikä (46), parisuhteen kesto kuukausina (68). Tutkittavien muuttujien kohdalla puuttuvia arvoja ei juurikaan ollut. Kovariaateiksi valittujen taustamuuttujien puuttuvat arvot korvattiin muuttujan tässä aineistossa saamalla keskiarvolla. Kaksosten äidit olivat vastanneet

varhaisia vanhemmuuskokemuksia mittaavaan PSI -mittariin erikseen molempien lastensa osalta. Näistä vastauksista laskettiin keskiarvot, joita käytettiin analyyseissä kuvaamaan kaksosten äitien keskimääräistä vanhemmuuskokemusta. Kaksi kaksoslasten äitiä oli täyttänyt mittarin yksittäisen alaskaalan ainoastaan A-vauvan osalta. Tällöin summamuuttujan laskemiseen käytettiin suoraan A-vauvan pistemäärää.

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä tarkasteltiin monen muuttujan varianssianalyysillä (MANOVA), onko yksös- ja kaksoslasten äitien vanhemmuuskokemuksissa eroja lapsen ollessa kahden kuukauden sekä yhden vuoden ikäinen. Selitettävänä muuttujina olivat vanhemmuuskokemuksen alaulottuvuudet: vanhemman ominaisuudet, vanhempi-lapsi-vuorovaikutussuhde ja lapsen ominaisuudet. Muuttujien sopivuutta varianssianalyysiin sekä tulosten luotettavuutta arvioitiin varianssien yhtäsuuruusoletusta tarkastelevan Levenen testin avulla. Kovariaattien mukaanottoa analyyysiin arvioitiin tilastollisesti, mutta mikään taustamuuttuja ei täyttänyt kovariaatin kriteerejä.

Toisena tutkimuskysymyksenä tarkasteltiin monen muuttujan kovarianssianalyysillä (MANCOVA), onko yksös- ja kaksoslasten äitien parisuhteen laadussa keskenään eroja lapsen ollessa kahden kuukauden sekä yhden vuoden ikäinen. Selitettävänä muuttujina olivat parisuhteen laadun alaulottuvuudet: suhteen konsensus, parisuhdetyytyväisyys ja puolisoiden yhtenäisyys. Muuttujien sopivuutta varianssianalyysiin sekä tulosten luotettavuutta arvioitiin varianssien yhtäsuuruusoletusta tarkastelevan Levenen testin avulla. Analyysin kovariaatit valittiin tilastollisin perustein.

Kolmas tutkimuskysymys koski äidin parisuhteen laadun yhteyttä tämän vanhemmuuskokemuksiin lapsen ollessa kahden kuukauden sekä yhden vuoden ikäinen ja sitä tarkasteltiin hierarkkisella lineaarisella regressioanalyysillä. Analyyseissä käytettiin molempien kiinnostuksen kohteena olevien muuttujien osalta kokonaissummamuuttujia kuvaamaan yleistä parisuhteen laatua sekä vanhemmuuskokemusta. Mittareiden alaulottuvuuksia ei tarkasteltu. Ennen tilastollisten analyyysien suorittamista tutkimusmuuttujien normaalijakautuneisuutta tarkasteltiin Kolmogorov-Smirnov -testin, histogrammien sekä vinouden ja huipukkuuden tunnuslukujen avulla. Lisäksi tausta- ja tutkimusmuuttujien välisiä yhteyksiä tarkasteltiin Pearsonin korrelaatiokerrointen avulla. Neljäntenä tutkimuskysymyksenä tarkasteltiin yksös- vs. kaksosäitiyden muuntavaa vaikutusta äidin parisuhteen laadun ja vanhemmuuskokemuksen väliseen yhteyteen lapsen ollessa kahden kuukauden sekä yhden vuoden ikäinen. Regressioanalyysin ensimmäisellä askelmalla malliin lisättiin taustamuuttujat, toisella askelmalla moderaattori eli tieto siitä, oliko lapsi yksönen vai kaksonen, kolmannella askelmalla selittävä muuttuja eli parisuhteen laadun kokonaissummamuuttuja ja neljännellä askelmalla parisuhteen laadusta ja lapsen yksösydestä/kaksosuudesta muodostettu

interaktiotermin. Analyysien jälkeen tarkasteltiin vielä tutkimusmuuttujien sopivuutta malliin regressioanalyysin jäännöstermien avulla.

3 TULOKSET

3.1 Kuvailevat tulokset

Kaksosten ja yksösten äidit erosivat toisistaan taustamuuttujien osalta niin, että kaksosten äidit olivat hieman nuorempia ($t(709) = 2.72, p < .01$), heidän keskimääräisen ikänsä ollessa 32 vuotta ja yksösten äitien 33 vuotta. Kaksosten äitien raskauksista 86.6 prosenttia oli alkanut lapsettomuushoitojen seurauksena, mikä oli tilastollisesti erittäin merkitsevästi enemmän kuin yksösten äideillä (52.0 %) tässä aineistossa ($\chi^2(1) = 28.58, p < 0.001$). Tutkitut ryhmät eivät eronneet koulutustaustansa ($\chi^2(3) = 3.71, p > .05$), parisuhteensa keston ($t(687) = 1.13, p > .05$) tai lasten sukupuolen ($\chi^2(1) = .425, p > .05$) osalta.

Tutkimusmuuttujat eivät noudattaneet normaalijakaumaa. Varhaisen vanhemmuuskokemuksen kokonaissummamuuttujat sekä alaskaalojen summamuuttujat olivat kaikki vasemmalle vinoja. Korkeammat, positiiviseen vanhemmuuskokemukseen viittaavat pistemäärät siis korostuivat matalampiin pistemääriin verrattuna. Ainoat muuttujat, joissa ei esiintynyt merkittävää huipukkuutta olivat T2 tutkimusvaiheessa tarkasteltu vanhempi-lapsi-vuorovaikutus ja T3 tutkimusvaiheessa tarkasteltu vanhemman ominaisuudet. Myös parisuhteen laadun kokonaissummamuuttujat sekä alaskaalojen summamuuttujat olivat vasemmalle vinoja ja korkeampaan parisuhteen laatuun viittaavat pistemäärät korostuivat aineistossa. Merkittävää huipukkuutta esiintyi kaikissa muissa muuttujissa paitsi puolisoitten yhtenäisyydessä.

Koska regressioanalyysin selitettävä muuttuja, äidin varhainen vanhemmuuskokemus, ei ollut normaalisti jakautunut eikä regressioanalyysin residuaalien normaalijakautuneisuusoletus toteutunut, varhaisen vanhemmuuskokemuksen kokonaissummamuuttujien vinoutta korjattiin ennen analyysia neliöjuurimuunnoksella. Näin tehtiin myös parisuhteen laadun kokonaissummamuuttujalle, joka oli vasemmalle vino sekä huipukas.

Taulukossa 1 on esitetty tutkimusmuuttujien jakaumat tässä aineistossa. Taulukkoon 2 taas on koostettu taustamuuttujien ja tutkimusmuuttujien väliset korrelaatiot tutkimusvaiheessa T2 ja T3. Korrelaatiotarkasteluista nähtiin, että äidin parisuhteen kesto korreloi tämän yleiseen parisuhteen laatuun ja sen kaikkiin alalottuvuuksiin lapsen ollessa 2 kuukauden ikäinen, joten se otettiin

kovariaatiksi parisuhteen laatua tarkastelemaan monen muuttujan varianssianalyysiin. Lisäksi äidin ikä oli yhteydessä sekä äidin vanhemmuuskokemuksiin että parisuhteen laatuun ja otettiin näin ollen taustamuuttujaksi regressioanalyysiin.

TAULUKKO 1. Tutkittujen muuttujien jakaumat koko aineistossa tutkimusvaiheissa T2 ja T3.

	<i>Keskiarvo</i>	<i>Keskihajonta</i>	<i>Vaihteluväli</i>
<i>Tutkitut muuttujat T2</i>			
Vanhemmuuskokemus ¹	156.63	14.35	85–180
Vanhemman ominaisuudet ²	50.09	6.36	22–60
Vanhempi-lapsi-suhde ³	54.21	4.93	29–60
Lapsen ominaisuudet ⁴	52.34	5.94	22–60
Parisuhteen laatu ⁵	104.53	12.98	39–136
Suhteen konsensus ⁶	48.50	6.38	17–65
Parisuhdetyytyväisyys ⁷	38.83	5.17	13–49
Puolisoiden yhtenäisyys ⁸	17.23	3.85	2–24
<i>Tutkitut muuttujat T3</i>			
Vanhemmuuskokemus ¹	158.21	13.80	102–180
Vanhemman ominaisuudet ²	50.13	6.74	22–60
Vanhempi-lapsi-suhde ³	55.48	4.01	37–60
Lapsen ominaisuudet ⁴	52.52	5.72	26–60
Parisuhteen laatu ⁵	102.87	14.70	17–134
Suhteen konsensus ⁶	47.98	6.70	8–64
Parisuhdetyytyväisyys ⁷	37.52	5.99	5–47
Puolisoiden yhtenäisyys ⁸	17.09	4.60	1–24

¹ Muuttuja voi saada arvoja välillä 36–180

^{2,3,4} Muuttuja voi saada arvoja välillä 12–60

⁵ Muuttuja voi saada arvoja välillä 0–139

⁶ Muuttuja voi saada arvoja välillä 0–65

⁷ Muuttuja voi saada arvoja välillä 0–50

⁸ Muuttuja voi saada arvoja välillä 0–24

TAULUKKO 2. Taustamuuttujien sekä tutkittavien muuttujien väliset korrelaatiot tutkimusvaiheissa T2 ja T3

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
<i>Taustamuuttujat</i>													
1. Lapsettomuushoitotausta	-												
2. Koulutus	-.125**	-											
3. Äidin ikä	.050	-.158**	-										
4. Parisuhteen kesto	-.130**	-.055	.121**	-									
5. Lapsen sukupuoli	.053	.063	.031	-.017	-								
<i>Tutkitut muuttujat T2</i>													
6. Vanhemmuuskokemus	-.016	.001	.026	.017	-.031	-							
7. Vanhemman ominaisuudet	.001	.010	-.040	-.006	-.043	.838**	-						
8. Vanhempi-lapsi-suhde	-.027	-.017	.031	.019	-.031	.833**	.563**	-					
9. Lapsen ominaisuudet	-.010	.004	.081*	.031	-.009	.826**	.484**	.575**	-				
10. Parisuhteen laatu	.085*	-.012	.077*	.140**	-.048	.375**	.458**	.262**	.205**	-			
11. Suhteen konsensus	-.045	.031	-.046	-.088*	-.041	.323**	.392**	.219**	.185**	.881**	-		
12. Parisuhdetyytyväisyys	-.077*	.012	-.092*	-.150**	-.036	.337**	.415**	.223**	.190**	.894**	.679**	-	
13. Puolisoiden yhtenäisyys	-.123**	-.005	-.070	-.085*	-.044	.272**	.333**	.213**	.126**	.712**	.404**	.543**	-
<i>Tutkitut muuttujat T3¹</i>													
6. Vanhemmuuskokemus	-.026	-.042	.018	.048	-.076	-							
7. Vanhemman ominaisuudet	-.022	-.058	-.047	.053	-.062	.860**	-						
8. Vanhempi-lapsi-suhde	.010	-.081	.044	.025	-.088*	.828**	.594**	-					
9. Lapsen ominaisuudet	.006	.041	.070	.006	-.021	.835**	.500**	.613**	-				
10. Parisuhteen laatu	.010	-.086*	.002	-.047	-.062	.452**	.507**	.369**	.248**	-			
11. Suhteen konsensus	-.050	-.045	-.018	-.031	-.089*	.415**	.476**	.318**	.226**	.884**	-		
12. Parisuhdetyytyväisyys	-.016	-.052	-.001	-.054	-.046	.409**	.464**	.324**	.234**	.913**	.722**	-	
13. Puolisoiden yhtenäisyys	.048	-.103*	-.026	-.050	-.046	.309**	.364**	.256**	.150**	.761**	.480**	.613**	-

*p<.05, **p<.01

¹Esitetty T3 vaiheen tutkimusmuuttujien yhteydet taustamuuttujiin sekä toisiin tutkimusmuuttujiin tutkimusvaiheessa T3, mutta ei T2 vaiheessa tarkasteltuihin tutkimusmuuttujiin

3.2 Äitien varhaiset vanhemmuuskokemukset

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä tarkasteltiin sitä, oliko yksös- ja kaksoslasten äitien välillä eroja heidän varhaisissa vanhemmuuskokemuksissaan lasten ollessa kahden kuukauden ja yhden vuoden ikäisiä. Varianssianalyysin tulokset on raportoitu taulukossa 3. Tutkimuksessa äitien väliltä löydettiin eroja siten, että lasten ollessa yhden vuoden ikäisiä yksösten äitien vanhemmuuskokemukset olivat positiivisempia vanhempi-lapsi-vuorovaikutussuhteen sekä koettujen lapsen ominaisuuksien osalta. Sen sijaan eroja vanhemmuuskokemuksissa äitien välillä ei havaittu lasten ollessa kahden kuukauden ikäisiä, eikä vanhemman ominaisuuksien osalta silloin, kun lapsen olivat yksivuotiaita. Analyysiin ei otettu mukaan kovariaatteja, koska potentiaalisesti kovariaatiksi harkittu äidin ikä ei täyttänyt varianssianalyysin kovariaatin tilastollisia vaatimuksia ollessaan yhteydessä sekä riippumattomaan että riippuviin muuttujiin.

TAULUKKO 3. Kaksosten ja yksösten äitien vertailu vanhemmuuskokemuksen ulottuvuuksilla lapsen ollessa kahden kuukauden sekä yhden vuoden ikäinen.

Muuttuja	Kaksosten äidit ¹		Yksösten äidit ²		F	df	p	η^2
	ka	kh	ka	kh				
<i>Lapsi 2 kk</i>								
Vanhemman ominaisuudet	49.83	7.23	50.11	6.24	.160	1, 740	.689	.000
Vanhempi-lapsi-suhde	53.33	5.07	54.35	4.89	3.543	1, 740	.060	.005
Lapsen ominaisuudet	52.34	5.94	52.41	5.99	.796	1, 740	.373	.001
<i>Lapsi 12 kk</i>								
Vanhemman ominaisuudet	48.82	6.52	50.35	6.57	3.227	1, 582	.073	.006
Vanhempi-lapsi-suhde	54.23	4.60	55.69	3.85	8.172	1, 582	.004**	.014
Lapsen ominaisuudet	50.66	6.42	52.75	5.62	7.976	1, 582	.005**	.014

¹ Kaksosten äidit lapsen ollessa 2 kk $n = 94$ ja lapsen ollessa 12 kk $n = 67$

² Yksösten äidit lapsen ollessa 2 kk $n = 648$ ja lapsen ollessa 12 kk $n = 517$

** $p < .01$

3.3 Äitien parisuhteen laatu

Toisena tutkimuskysymyksenä tarkasteltiin sitä, oliko yksös- ja kaksoslasten äitien parisuhteen laadussa eroja heidän lastensa ollessa kahden kuukauden sekä yhden vuoden ikäisiä. Varianssianalyysin tulokset on esitetty taulukossa 4. Äidit erosivat keskenään puolisoiden yhtenäisyys -ulottuvuudella. Lasten ollessa kahden kuukauden ikäisiä kaksosten äidit kokivat vahvempaa yhtenäisyyttä puolisonsa kanssa kuin yksösten äidit. Kun lapset olivat yhden vuoden ikäisiä, yksösten äitien kokemus puolisoiden välisestä yhtenäisyydestä oli voimakkaampi. Lisäksi äidit erosivat parisuhdetyytyväisyys -ulottuvuudella niin, että lasten ollessa yhden vuoden ikäisiä yksösten äitien parisuhdetyytyväisyys oli korkeampaa kuin kaksosten äideillä. Suhteen konsensuksessa ei havaittu eroja äitien välillä kummassakaan tarkastellussa aikapisteessä eikä myöskään parisuhdetyytyväisyydessä silloin, kun lapset olivat kahden kuukauden ikäisiä.

Analyysiin otettiin mukaan kovariaatiksi äidin parisuhteen kesto, jonka havaittiin selittävän tilastollisesti merkitsevästi parisuhteen laatua lasten ollessa kahden kuukauden ikäisiä ($F(3,683) = 5.608, p < .01, \eta^2 = .024$), mutta ei lasten ollessa yhden vuoden ikäisiä ($F(3,527) = 1.154, p > .05, \eta^2 = .007$). Havaitut erot yksös- ja kaksoslasten äitien välillä säilyivät tilastollisesti merkitsevinä myös silloin, kun äidin parisuhteen kesto kontrolloitiin.

TAULUKKO 4. Kaksosten ja yksösten äitien vertailu parisuhteen laadun ulottuvuuksien osalta lapsen ollessa kahden kuukauden sekä yhden vuoden ikäinen.

Muuttuja	Kaksosten äidit ¹		Yksösten äidit ²		F	df	p	η^2
	ka	kh	ka	kh				
<i>Lapsi 2 kk</i>								
Suhteen konsensus	47.92	7.09	48.69	6.05	1.397	1,685	.238	.002
Parisuhdetyytyväisyys	38.37	5.83	38.97	5.00	1.467	1,685	.226	.002
Puolisoiden yhtenäisyys	19.73	3.44	16.90	3.76	40.667	1,685	.000***	.056
<i>Lapsi 12 kk</i>								
Suhteen konsensus	47.73	6.58	48.08	6.58	.142	1,529	.706	.000
Parisuhdetyytyväisyys	35.91	6.14	37.75	5.95	4.817	1,529	.029*	.009
Puolisoiden yhtenäisyys	14.76	4.25	17.69	4.45	21.652	1,529	.000***	.039

¹ Kaksosten äidit lapsen ollessa 2 kk $n = 82$ ja lapsen ollessa 12 kk $n = 55$

² Yksösten äidit lapsen ollessa 2 kk $n = 606$ ja lapsen ollessa 12 kk $n = 477$

* $p < .05$, *** $p < .001$

3.4 Parisuhteen laadun yhteydet äidin vanhemmuuskokemuksiin

Kolmantena tutkimuskysymyksenä tarkasteltiin, selittääkö äidin parisuhteen laatu tämän varhaisia vanhemmuuskokemuksia kahtena eri tutkimusajankohtana: lapsen ollessa kahden kuukauden sekä yhden vuoden ikäinen. Lineaarisen regressioanalyysin tulokset on esitetty taulukossa 5. Analyysiin valittiin tilastollisin perustein taustamuuttujaksi äidin ikä.

Äidin parisuhteen laatu oli erittäin merkitsevästi yhteydessä tämän varhaisiin vanhemmuuskokemuksiin lapsen ollessa kahden kuukauden ikäinen niin, että parisuhteen laadun ollessa parempi, vanhemmuuskokemukset olivat positiivisempia. Tämä sama yhteys oli havaittavissa myös lapsen ollessa yhden vuoden ikäinen. Lapsen ollessa kahden kuukauden ikäinen malli selitti 16.8 % äidin vanhemmuuskokemuksista ja lapsen ollessa yksivuotias 23.0 % vanhemmuuskokemuksista.

3.5 Kaksosvanhemmuuden muuntava vaikutus äidin parisuhteen laadun ja vanhemmuuskokemusten väliseen suhteeseen

Neljäntenä tutkimuskysymyksenä tarkasteltiin, oliko lapsen yksösytydellä vs. kaksosuudella muuntavaa vaikutusta siihen, miten äidin parisuhteen laatu ennustaa tämän varhaisia vanhemmuuskokemuksia lapsen ollessa kahden kuukauden ja yhden vuoden ikäinen. Lineaarisen regressioanalyysin tulokset on esitetty taulukossa 5. Yksös- vs. kaksosäitiydydellä ei ollut muuntavaa vaikutusta äidin parisuhteen laadun ja varhaisten vanhemmuuskokemusten väliseen yhteyteen lapsen ollessa kahden kuukauden tai yhden vuoden ikäinen. Parisuhteen laatu selitti siis vanhemmuuskokemuksia samalla tavoin sekä yksösten että kaksosten äideillä.

TAULUKKO 5. Äidin parisuhteen laatu vanhemmuuskokemuksen selittäjänä lapsen ollessa 2 kk ja 12 kk ikäinen sekä yksös- vs. kaksosvanhemmuuden merkitys.

<i>Muuttujat</i>	Lapsi 2 kk			Lapsi 12 kk		
	β	ΔR^2	R^2	β	ΔR^2	R^2
Askel 1: taustamuuttuja		.001	.001		.002	.002
Äidin ikä	-.052			-.038		
Askel 2: moderaattori		.001	.002		.011	.013
Lapsi kaksonen/yksönen ¹	.056			-.051		
Askel 3: Parisuhteen laatu		.166	.168***		.217	.230***
Parisuhteen laatu	.398			.461		
Askel 4: interaktiotermi		.001	.168		.000	.230
Parisuhteen laatu x lapsi yksönen/kaksonen	.095			.102		

β = Standardoitu regressiokerroin mallin viimeiseltä askeleelta, R^2 = Selitysaste, ΔR^2 = Selitysasteen muutos
 *** $p < .001$

¹ 0 = Yksönen, 1 = Kaksonen

4 POHDINTA

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin yksös- ja kaksoslasten äitien perhesuhteita lasten ensimmäisen elinvuoden aikana kahdessa aikapisteessä: lasten ollessa kahden kuukauden sekä yhden vuoden ikäisiä. Aluksi tarkasteltiin, erosivatko yksösten ja kaksosten äidit keskenään varhaisen vanhemmuuskokemuksen tai parisuhteen laadun osalta. Tämän jälkeen tutkittiin, ennustiko äidin parisuhteen laatu tämän vanhemmuuskokemusta ja oliko yksös- vs. kaksosvanhemmuudella yhteyttä muuntavaa vaikutusta. Tuloksissa ilmeni, että yksös- ja kaksoslasten äitien vanhemmuuskokemukset eivät eronneet lasten ollessa kahden kuukauden ikäisiä, mutta lasten ollessa yksivuotiaita yksösten äitien kokemukset lapsen ominaisuuksista sekä vanhemman ja lapsen välisestä vuorovaikutuksesta olivat kaksosten äitien kokemuksia positiivisempia. Parisuhteen laadun kohdalla taas kaksosten äidit kokivat yksösten äitejä vahvempaa yhtenäisyyttä puolison kanssa lasten ollessa kahden kuukauden ikäisiä, mutta yhteys heikkeni vauvavuoden aikana voimakkaasti ja oli yksivuotiaana jo merkittävästi vähäisempää kuin yksösten äideillä. Lisäksi yksösten äitien parisuhdetyytyväisyys oli korkeampaa

lapsen ollessa yksivuotias. Tutkimuksessa havaittiin myös, että äidin korkeammaksi arvioitu parisuhteen laatu oli yhteydessä positiivisempiin vanhemmuuskokemuksiin. Yksös- vs. kaksosvanhemmuudella ei ollut tähän yhteyteen muuntavaa vaikutusta. Kokonaisuutena tulokset viittaavat siihen, että kaksosten äitien kokema kuormitus kumuloituu lasten ensimmäisen ikävuoden aikana ja tällä on vaikutusta sekä vanhemmuuskokemukseen että parisuhteen laatuun.

4.1 Kaksosten ja yksösten äitien erot vanhemmuuskokemuksessa sekä parisuhteen laadussa

Tutkimuksessa havaittiin yksösten ja kaksosten äitien eroavan toisistaan varhaisen vanhemmuuskokemuksen osalta siten, että lasten ollessa yhden vuoden ikäisiä yksösten äitien kokemukset lapsensa ominaisuuksista sekä vuorovaikutussuhteesta lapsen kanssa olivat positiivisempia kuin kaksosten äideillä. Yksösten äidit siis kokivat vuoden ikäiset lapsensa helpommin rauhoittuviksi, rytmisemmiksi ja harvemmin ärtyviksi sekä vanhempi-lapsi-vuorovaikutussuhteen palkitsevammaksi ja vastavuoroisemmaksi kuin kaksosten äidit. Kun lapset olivat kahden kuukauden ikäisiä, vastaavaa eroa ei vielä havaittu. Vanhemman ominaisuuksien, kuten koetun kompetenssin, saatavilla olevan sosiaalisen tuen ja mielialaoireilun osalta eroa äitien välillä ei havaittu kummassakaan tarkastellussa aikapisteessä. Oletus siitä, että kaksosten äitien varhaiset vanhemmuuskokemukset olisivat yksösten äitien kokemuksia negatiivisempia lasten ollessa kahden kuukauden sekä yhden vuoden ikäisiä, sai siis vain osittain tukea.

Tulokset ovat samansuuntaisia Olivennesin ja kollegoiden (2005) tutkimustulosten kanssa: he havaitsivat kaksosten äitien saavan yksösten äitejä vähemmän mielihyvää äidin ja lapsen välisestä vuorovaikutuksesta. Kaksosten äitien on myös havaittu arvioivan lastensa temperamentin yksöslasten äitejä useammin haastavaksi (Glazebrook ym., 2004; Taubman-Ben-Ari ym., 2008). Vanhemman ominaisuuksiin liittyvien tekijöiden osalta tulos on osittain ristiriitainen aiempiin tutkimuslöydöksiin nähden, jotka ovat antaneet viitteitä niissä esiintyvistä eroavaisuuksista. Kaksosten äitien on esimerkiksi havaittu kokevan yksösten äitejä enemmän kuormitusta liittyen vanhemmuuden vaatimukseen (Glazebrook ym., 2004) ja psyykkiseen hyvinvointiin kuten synnytyksen jälkeiseen masennukseen tai muuhun mielialaoirehdintaan (Lutz, ym., 2012; Spinelli ym., 2013). Tätä tutkimusta vastaavien ulottuvuuksien avulla vanhemmuuskokemusta tarkastelleet Glazebrook ja kollegat (2004) eivät kuitenkaan havainneet tutkimuksessaan merkittävää eroa yksösten ja kaksosten äitien kesken vanhemman ominaisuuksien kohdalla.

Toinen tutkimushypoteesi koski parisuhteen laatua. Oletuksena oli, ettei yksösten ja kaksosten äitien välillä olisi havaittavissa eroja parisuhteen laadussa lasten ollessa kahden kuukauden tai yhden vuoden ikäisiä. Tutkimustulokset olivat hypoteesin vastaisia, sillä kaksosten äidit kokivat enemmän yhtenäisyyttä puolisoidensa kanssa lasten ollessa kahden kuukauden ikäisiä ja yksösten äidit puolestaan lasten ollessa yksivuotiaita. Lisäksi yksösten äitien parisuhdetyytyväisyys oli kaksosten äitejä korkeampaa lasten ollessa yhden vuoden ikäisiä. Puolisoiden välisen konsensuksen kohdalla ei havaittu eroja yksösten ja kaksosten äitien välillä. Aiemmat tutkimustulokset kaksosten vanhempien parisuhteen laadusta ovat olleet ristiriitaisia. Kaksosvanhemmuuden on toisaalla havaittu lisäävän tyytymättömyyttä parisuhteeseen (Anupam ym., 2011; Brantmüller ym., 2016) ja toimivan riskitekijänä avioerolle (Anupam ym., 2011). Toisaalla taas kaksosten syntymän perheeseen ei ole havaittu heikentävän parisuhteen laatua sen enempää kuin yhden lapsen syntymänkään (Olivennes ym., 2005; Taubman-Ben-Ari ym., 2008).

Puolisoiden väliseen yhtenäisyyden kokemukseen positiivisesti vaikuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi yhteiset aktiviteetit ja kiinnostuksenkohteet (Aron ym., 2000) sekä toimivaksi koettu keskusteluyhteys (Carrère ym., 2000). Mahdollisuudet yhteiseen ja ennen kaikkea kahdenkeskiseen ajanviettoon puolisoiden kesken vähenevät usein vauvan synnyttyä. Synnyttyään kaksoset tuovat usein mukanaan kaksin verroin vaatimuksia vanhemmilleen ja heillä voi myös olla monenlaisia esimerkiksi keskosuudesta johtuvia erityistarpeita. Kahden vastasyntyneen tarpeista huolehtiminen on usein hyvin kuormittavaa ja vaatii molemmilta vanhemmilta yhdenvertaista työpanosta. Kun perheeseen syntyy kaksoset, voi olla todennäköisempää, että puoliso on tiiviimmin äidin apuna lasten ensimmäisinä elinviikkoina ja pitää pidempää isyyslomaa. Monikkoperheissä vanhemmilla on oikeus olla yhtä aikaa kotona hoitamassa lapsiaan 16 viikon ajan, kun taas perheissä, joihin syntyy vain yksi lapsi, tämä oikeus on kolme viikkoa (Kela.fi, 2019). Molempien puolisoiden läsnäolo ja yhtäläinen työpanos varhaisessa vauva-arjessa voi siis selittää sitä, miksi kaksosten äitien kokemukset puolisoiden välisestä yhtenäisyydestä olivat yksösäitien kokemuksia positiivisempia lasten ollessa kahden kuukauden ikäisiä. Vastuiden tasaisen jakautumisen ja puolisoiden keskinäisen vuorovaikutuksen onkin havaittu olevan yhteydessä vanhempien korkeammaksi arvioituun parisuhteen laatuun (Dew & Wilcox, 2011; Twenge ym., 2003). Kaksosten äitien kokema kuormitus saattaa kuitenkin lisääntyä myöhemmin vauvavuoden kuluessa, kun puoliso palaa työelämään eikä täten ole enää samalla tavalla jakamassa vastuuta arjen pyörittämisestä. Tämä voi osaltaan selittää sitä, miksi kaksosten äitien kokemukset parisuhdetyytyväisyydestä ja puolisoiden yhtenäisyydestä olivat matalampia lasten ollessa yksivuotiaita.

Perheissä, joihin syntyy vain yksi lapsi, tilanne on toisenlainen. Suomessa äiti on yhä tyypillisimmin se vanhempi, joka jää kotiin huolehtimaan vauvasta. Vuoden 2019 kaikista

vanhempainvapaista 89 % oli äitien pitämiä (Keskinen, 2020). Pienen vauvan tarpeista huolehtiminen on hyvin intensiivistä ja voi tuntua kuormittavalta. Kotiin lähes vastasyntyneen vauvan kanssa kaksin jäävä äiti voi kokea olevansa lapsenhoidon kanssa omillaan, kun yhteinen aika ja sen myötä yhtenäisyyden kokemus kumppanin kanssa vähentyvät. Lapsi on myös ensimmäisinä elinkuukausinaan usein hyvin symbioottisessa suhteessa äitinsä kanssa, johtuen esimerkiksi mahdollisesta imetyksestä. Puolisolla voi olla tällöin haasteita löytää omaa rooliaan lapsen arjessa, jos hän kokee ulkopuolisuuden tunteita kiinteän äiti-lapsi-parikin edessä (De Montigny, Larivière-Bastien, Gervais, St-Arneault, Dubeau, & Devault, 2018). Lapsen kasvaessa ja vuorovaikutuksen muuttaessa muotoaan myös isän aktiivinen rooli lapsen elämässä tavallisesti vakiintuu ja voimistuu. Lapsenhoidollisten vastuiden tasaantuminen vanhempien kesken sekä kenties lisääntyneet mahdollisuudet yhteiseen ajanviettoon voivatkin olla yksösten äitien korkeamman koetun parisuhdetyytyväisyyden ja puolisoitten välisen voimakkaamman yhtenäisyyden taustalla lapsen ollessa yksivuotias.

4.2 Parisuhteen laadun vaikutus vanhemmuuskokemuksiin lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana

Tutkimuksen tulokset osoittivat parisuhteen laadun olevan erittäin merkittävästi yhteydessä äidin vanhemmuuskokemuksiin. Oletus siitä, että hyväksi arvioitu parisuhteen laatu olisi yhteydessä positiivisempaan vanhemmuuskokemukseen lapsen ollessa kahden kuukauden sekä yhden vuoden ikäinen, sai tuloksista siis vahvaa tukea. Nämä tulokset ovat runsaasti tutkimustukea saaneen leviämishypoteesin mukaisia: myönteiseksi koettu parisuhde lisää usein tyytyväisyyttä omaan vanhemmuuteen ja vanhempi-lapsi-suhteeseen (Carlson ym., 2011; Erel & Burman, 1995; Khrisnakumar & Buehler, 2000; Malinen ym., 2010). Parisuhteen hyvinvoinnilla voidaan siis olettaa olevan keskeinen merkitys sille, miten vanhempi jaksaa vanhemmuuden vaatimuksia ja kuormitustekijöitä, ja kuinka tämä heijastuu konkreettiseen vuorovaikutukseen lapsen kanssa.

Eräs keskeinen mekanismi, jonka kautta parisuhteessa koettu hyvinvointi voi siirtyä vanhemmuuskokemukseen on toimiva *yhteisvanhemmuus* eli jaettu kasvatusvastuu ja kasvatuksellisiin asioihin liittyvä yhteisymmärrys (Feinberg, 2002). Parisuhdetyytyväisyyden on havaittu olevan yhteydessä toimivaan yhteisvanhemmuuteen (Feinberg, 2003) ja yhteisvanhemmuuden puolestaan vanhemman sensitiivisyyteen ja lämpimyyteen vuorovaikutuksessa lapsen kanssa (Feinberg, 2002). Lisäksi toimivaan yhteisvanhemmuuteen liittyy keskeisesti

molemminpuolinen vastuunkanto perhesuhteiden hallinnasta niin, että vanhemmat kiinnittävät huomiota keskinäiseen vuorovaikutukseensa lasten läsnä ollessa ja pyrkivät välttämään sitä, että nämä joutuisivat todistamaan vanhempiansa välisiä haastavia ristiriitoja (Feinberg, 2003). Parisuhdekonflikteille altistumisella onkin havaittu olevan negatiivisia vaikutuksia vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutussuhteeseen (Erel & Burman, 1995; Krishnakumar & Buehler, 2000; Taraban & Shaw, 2018).

Oletuksen mukaisesti yksös- vs. kaksosäitiydellä ei havaittu olevan muuntavaa vaikutusta siihen, miten parisuhteen laatu oli yhteydessä äidin vanhemmuuskokemuksiin. Parisuhde vaikutti siis samalla tavalla äidin vanhemmuuteen riippumatta siitä, oliko kyseessä yksös- vai kaksosperhe. Yksös- vs. kaksosvanhemmuuden mahdollisesta moderoivasta vaikutuksesta parisuhteen laadun ja vanhemmuuskokemusten väliseen yhteyteen ei ollut saatavilla aiempaa tutkimustietoa. Voidaan kuitenkin ajatella, että riippumatta siitä, onko kyseessä yksös- vai kaksosperhe, puoliset kaipaavat toisiltaan tukea ja kannustusta vanhemmuuden haasteissa. Toimivan yhteisvanhemmuuden on havaittu olevan keskeinen voimavaroja tuottava tekijä parisuhteen ja vanhemmuuden välillä riippumatta perhemuodosta tai lasten lukumäärästä (Feinberg, 2003). Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin yleisen parisuhteen laadun sekä yleisen vanhemmuuskokemuksen välisiä yhteyksiä. On kuitenkin mahdollista, että eroja yksösten ja kaksosten äitien välillä olisi noussut esiin, jos olisi tarkasteltu yhteyksiä hienojakoisempien vanhemmuuskokemuksen ja parisuhteen laadun osatekijöiden välillä.

4.3 Tutkimuksen vahvuudet ja rajoitukset

Tarkasteltaessa tutkimuksen tuloksia on keskeistä huomioida tutkimukseen kytkeytyvät vahvuudet sekä rajoitukset. Yksi tutkimuksen keskeisistä vahvuuksista on sen pitkäjäsenasetelma. Useassa aikapisteessä kerätty tieto mahdollistaa tiedon vertailun eri ikävaiheiden välillä ja muutoksen havaitsemisen sekä arvioimisen. Kun tietoa kerätään prospektiivisesti useina ajankohtina, voidaan myöhempien tutkimusvaiheiden havaintoja verrata luotettavammin aiempiin havaintoihin, eikä ole tarpeen turvautua menneisyydestä retrospektiivisesti tuotettuun tietoon, joka on aina epäluotettavampaa kuin aidosti tilanteen keskellä annetut arviot. Tässä tutkimuksessa ei hyödynnetty pitkäjäsenasetelmaa ajan yli tapahtuvaan vertailuun, mutta äidin varhaisia vanhemmuuskokemuksia sekä parisuhteen laatua tarkasteltiin kahdessa eri aikapisteessä.

Toinen keskeinen vahvuus tässä tutkimuksessa on sen suhteellisen iso otoskoko, myös kaksosten äitien osalta. Tämä mahdollistaa kaksoslasten vanhemmuuteen liittyvien tekijöiden tutkimisen sekä vertailun yksösten ja kaksosten äitien välillä. On kuitenkin huomioitava, että merkittävä osa (86.6 %) tämän tutkimuksen kaksoslapsista oli saanut alkunsa hedelmöityshoidoilla. Täten tutkimuksen kaksosotos ei kuvasta taustatekijöiltään luotettavasti koko väestötason kaksosvanhempien populaatiota. Tutkimustieto lapsettomuushoitotaustaisten ja spontaanisti raskaaksi tulleiden kaksosten äitien eroista vanhemmuudessa ja perhesuhteissa on puutteellista. Hedelmöityshoidoilla kaksoset saaneiden äitien on kuitenkin havaittu kärsivän merkittävämmästä varhaiseen vanhemmuuteen liittyvästä kuormituksesta verrattuna spontaanisti raskaaksi tulleisiin kaksosten äiteihin (Soskolne, 2009). Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan tarkasteltu lapsettomuustaustan, vaan ainoastaan kerralla syntyneiden lasten lukumäärän, vaikutusta äidin perhesuhteisiin.

Kolmanneksi tutkimuksen vahvuudeksi voidaan nostaa tutkimusmuuttujien kuvaamiseen käytetyt mittarit. Varhaisen vanhemmuuskokemuksen arviointiin käytetty Parenting Stress Index (PSI) ja parisuhteen laadun arviointiin käytetty Dyadic Adjustment Scale (DAS) mahdollistivat kiinnostuksen kohteina olevien ilmiöiden melko hienojakoisen tarkastelun alaulottuvuuksien avulla. Molemmilla mittareilla on verrattain pitkä teoreettinen- sekä kehityshistoria, ja erityisesti DAS on tutkimuskäytössä varsin vakiintunut menetelmä, mikä mahdollisti saatujen tutkimustulosten luotettavan vertaamisen aiempiin tutkimushavaintoihin. Myös molempien mittarien sisäinen johdonmukaisuus oli tässä tutkimuksessa etenkin yleistä kokemusta kuvattaessa esimerkillinen.

Eräs tutkimuksen keskeinen rajoitus oli kaksosten äitien A- ja B-vauvoja koskevien vanhemmuuskokemusten arvioiden keskiarvoistaminen analyyseja varten. Aiemmissä tutkimuksissa on havaittu, että kaksosten äitien arvioissa esiintyy vauvojen välistä vaihtelua etenkin niin, että toisen vauvan temperamentti koetaan merkittävästi toista negatiivisemmaksi (Prino ym., 2016). On siis mahdollista, että A- ja B-vauvoihin liittyvän vanhemmuuskokemuksen keskiarvoistaminen on lieventänyt arvioita äitien todellisista vanhemmuuskokemuksista ja täten vaikuttanut saatuihin tuloksiin.

Tutkimuksen toinen selkeä rajoitus on se, että sama henkilö (äiti) arvioi subjektiivisesti sekä parisuhteensa laatua että vanhemmuuskokemustaan. Parisuhteen toisen osapuolen arviota parisuhteen laadusta ei siis otettu tässä tutkimuksessa tarkasteluun. Onkin mahdollista, että muuttujien välillä havaittu yhteys heijastelee äidin yleistä vastaustyyliä tai jotain sekä vanhemmuuden että parisuhteen taustalla vaikuttavaa tekijää, kuten psyykkistä hyvinvointia.

Työn kolmas merkittävä rajoitus on joidenkin mahdollisesti olennaisten taustamuuttujien rajautuminen tarkastelun ulkopuolelle. Esimerkiksi lapsen syntymäpainossa ja vastasyntyneen

terveydentilassa on saattanut olla eroja yksös- ja kaksosvauvoryhmien välillä. Onkin mahdollista, että vauvojen hoidettavuudessa oli kaksosten äitien näkökulmasta suurempia haasteita johtuen esimerkiksi kaksosvauvojen neurologisesta kypsymättömyydestä, pienemmästä syntymäpainosta tai heikommasta terveydentilasta, mikä puolestaan heijastui kielteisesti äitien vanhemmuuskokemukseen. Tämän lisäksi varianssianalyyseista jouduttiin tilastollisista syistä jättämään pois äidin ikä, vaikka sen havaittiin korrelaatiokertoimia tarkasteltaessa olevan tilastollisesti yhteydessä sekä vanhemmuuskokemukseen että parisuhteen laatuun. Tämä muuttuja ei kuitenkaan monen muuttujan varianssianalyysin kohdalla täyttänyt tilastollisen kovariaatin edellytyksiä, ollessaan tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä myös riippuvaan muuttujaan, eli yksös vs. kaksosvanhemmuuteen.

4.4 Tutkimuksen teoreettinen ja käytännöllinen merkitys

Tutkimus tukee käsitystä siitä, että parisuhteen laadulla on keskeinen merkitys äidin varhaisen vanhemmuuskokemuksen ja siten todennäköisesti myös vanhemman roolissa jaksamisen kannalta. Positiiviset parisuhteeseen ja omaan vanhemmuuteen liittyvät kokemukset toimivat suojaavana tekijänä kuormitukselle ja luovat paremmat edellytykset lapsen ja vanhemman väliselle vuorovaikutussuhteelle vaikuttaen myönteisesti etenkin vanhemman sensitiivisyyteen (Erel & Burman, 1995). Tutkimuksen tulosten näkökulmasta onkin keskeistä pohtia, nostetaanko parisuhteeseen liittyviä kysymyksiä tarpeeksi esille odotusajan ja vauvaperheiden palveluissa kuten äitiys- ja lastenneuvoloissa. Tunnistetaanko näissä palveluissa parisuhteen kulmakiviä ja ongelmatilanteita tarpeeksi tehokkaasti sekä kannustetaanko ja tarjotaanko apua myös parisuhteen hoitamiseen?

Mahdollisia väyliä parisuhteen hyvinvoinnin tukemiseen ovat esimerkiksi kuntien tarjoamat perhevalmennukset, joissa parisuhteen näkökulma onkin ollut keskeisesti läsnä. Viime vuosina monet kunnat ovat kuitenkin säästösyistä karsineet perhevalmennuksia, jolloin myös parisuhteelle tarjottu tuki voi jäädä vähäisemmäksi. Molempien vanhempien osallistumista äitiys- ja lastenneuvolakäynneille tulisi tukea entistä enemmän, ja resursseja tulisi varata myös isän huomioimiseen ja kuulemiseen. Neuvolan olisi mahdollista tarjota vanhemmille areena ja tilaisuus pohtia aktiivisesti parisuhteensa tilaa, pulmakohtia ja niitä tekijöitä, jotka saattavat tulevaisuudessa aiheuttaa ristiriitoja. Olisi myös tärkeää, että terveystalveluissa levitetäisiin tietoa mahdollisista

pariskunnille suunnatuista matalan kynnyksen palveluista, ja kannustettaisiin vanhempia kääntymään tarvittaessa rohkeasti näiden palveluiden puoleen.

Yhteisvanhemmuus on vanhemmuuden tukemisen näkökulmasta keskeinen parisuhteen osa-alue (Feinberg, 2002). Erilaisia tehokkaita parisuhdetta ja etenkin yhteisvanhemmuutta tukevia interventioita on kehitetty (Feinberg, 2002; Feinberg, Kan, & Goslin, 2009), mutta niiden tarjoaminen julkisina palveluina on valitettavan vähäistä. Jyväskylän yliopistossa kehitetty, ensimmäistä lastaan odottaville vanhemmille suunnattu virtuaalinen Baby Trail -oppimispeli keskittyy vauvanhoidollisten seikkojen lisäksi myös parisuhteeseen, tarkoituksenaan kannustaa tulevia vanhempia keskinäiseen ajatustenvaihtoon ja yhteistyöhön jo ennen lapsen syntymää (Raitio, Sevón, & Rönkä, 2019). Tällaiset laajasti saatavilla-olevat matalan kynnyksen interventiot voivat toimia oivallisina apuvälineinä vanhempien parisuhdetta ja vanhemmaksi kasvamista tuettaessa, sillä ne eivät vaadi lisäresurssien kohdentamista esimerkiksi neuvolapalveluihin. Siirtymä vanhemmuuteen tarjoaa myös otollisen ajankohdan interventioille, sillä vanhemmat ovat silloin usein vastaanottavaisia uudelle tiedolle ja muodostuvien yhteisvanhemmuuden käytänteiden suuntaa on helpompi muokata ennen kuin ne ovat vakiintuneet (Feinberg, 2002).

Kaksosten äitien vanhemmuuskokemusten sekä parisuhteen laadun havaittiin olevan tässä tutkimuksessa osin yksösten äitejä heikompia. Monikkoperheiden tukemiseen tulisi siis kiinnittää neuvolassa erityistä huomiota. Tutkimuksen tulosten mukaan riski heikommaksi koettuun parisuhteen laatuun sekä negatiivisempiin vanhemmuuskokemuksiin oli kaksosten äideillä yksöslasten äitejä korkeampi, mutta hyväksi koettu parisuhteen laatu toimi tästä huolimatta yhtä lailla äidin vanhemmuutta tukevana tekijänä. Tukemalla ja kannustamalla monikkoperheiden vanhempia hoitamaan parisuhdettaan ja puuttumaan sen haavoittuvuustekijöihin olisi mahdollista edesauttaa heidän hyvinvointiaan vanhempina ja täten ennaltaehkäistä kumuloituvaa kuormitusta. Olisi myös tarpeen pohtia, voisivatko monikkoperheet hyötyä säännöllisen perhetyön mahdollisuudesta tai muista yhteiskunnallisista lapsiperheille tarjottavista käytännön tuen palveluista, joita tällä hetkellä markkinoidaan etenkin yksinhuoltajille tai heikommassa sosioekonomisessa asemassa oleville vanhemmille. Etenkin tilanteessa, jossa perheellä ei ole lähellä sijaitsevia omia tukiverkostoja, on yhteiskunnan panos lapsiperheen tukemisessa ensisijaista.

Tämän tutkimuksen havainnot luovat tilaa myös useille jatkotutkimusmahdollisuuksille. Yksös- ja kaksosvanhemmuuden vaikutusta perhesuhteisiin olisi tärkeää tutkia lisää etenkin sellaisilla otoksilla, joissa lapsettomuustaukaiset perheet eivät olisi näin merkittävässä osassa. Havainnot olisivat tällöin luotettavammin yleistettävissä väestötasolle. Lisäksi parisuhteen laadun ja vanhemmuuskokemusten välistä yhteyttä sekä yksös- että kaksosvanhemmilla olisi hyvä tarkastella hienojakoisemmin käyttämällä hyväksi mittarien alaulottuvuuksia. Vanhempien välisen yleisen

parisuhteen laadun lisäksi olisi erityisen tärkeää tutkia myös heidän yhteisvanhemmuuttaan, sillä sen roolia vanhempien parisuhteen ja vanhemmuuden välillä pidetään keskeisenä (Feinberg, 2002). Ja lopuksi, myös isän näkökulman huomioiminen vanhemmuuskokemuksen ja parisuhteen laadun tutkimuksessa olisi jatkossa ensiarvoisen tärkeää.

LÄHTEET

- Abidin, R. R. (1990). Introduction to the special issue: the stresses of parenting. *Journal of Clinical Child Psychology, 19*(4), 298–301
- Abidin, R. R. (1992). The Determinants of Parenting Behavior. *Journal of Clinical Child Psychology, 21*(4), 407–412
- Abidin, R. R. (1995). *Parenting Stress Index: professional manual* (3. painos). Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). Patterns of attachment: A psychological study of the Strange Situation. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Anupam, B., Goldman, D., & Joyce, G. (2011). Association between the birth of twins and parental divorce. *Obstetrics & Gynecology, 117*(4), 892–897
- Aron, A., Norman, C., Aron, E., & McKenna, C. (2000). Couples' shared participation in novel and arousing activities and experienced relationship quality. *Journal of Personality and Social Psychology, 78*(2), 273–284
- Baor, L., & Soskolne, V. (2010). Mothers of IVF and spontaneously conceived twins: a comparison of prenatal maternal expectations, coping resources and maternal stress. *Human Reproduction, 25*(6), 1490–1496
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development, 55*(1), 83–96
- Belsky, J., & Rovine, M. (1990). Patterns of marital change across the transition to parenthood: pregnancy to three years postpartum. *Journal of Marriage and the Family, 52*(1), 5–19
- Belsky, J., Youngblade, L., Rovine, M., & Volling, B. (1991). Patterns of marital change and parent-child interaction. *Journal of Marriage and the Family, 53*(2), 487–498
- Bloom, B., Asher, S., & White, S. (1978). Marital disruption as a stressor: a review and analysis. *Psychological Bulletin, 85*(4), 867–894
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol. 1, attachment*. London: Hogarth Press.

- Bradbury, T., Fincham, F., & Beach, S. (2000). Research on the nature and determinants of marital satisfaction: a decade in review. *Journal of Marriage and the Family*, 62(4), 964–980
- Brantmüller, E., Gyúró, M., Galgán, K., & Pakai, A. (2016). Postpartum mental state of mothers of twins. *Practice and theory in systems of education*, 11(1), 1–12
- Booth, A., Macdonald, J., & Youssef, G. (2018). Contextual stress and maternal sensitivity: A meta-analytic review of stress associations with the Maternal Behavior Q-Sort in observational studies. *Developmental Review*, 48, 145–177
- Busby, D. M., Christensen, C., Crane, D. R., & Larson, J. H. (1995). A revision of the Dyadic Adjustment Scale for use with distressed and nondistressed couples: construct hierarchy and multidimensional scales. *Journal of Marital and Family Therapy*, 21(3), 289–308
- Cano, A., O’Leary, K. D., & Heinz, W. (2004). Short-term consequences of severe marital stressors. *Journal of Social and Personal Relationships*, 21(4), 419–430
- Carlson, M., Pilkauskas, N., McLanahan, S., & Brooks-Gunn, J. (2011). Couples as partners and parents over children’s early years. *Journal of Marriage and Family*, 73(2), 317–334
- Carrère, S., Buehlman, K., Gottman, J., Coan, J., & Ruckstuhl, L. (2000). Predicting marital stability and divorce in newlywed couples. *Journal of Family Psychology*, 14(1), 42–58
- Dainton, M. (2008). The use of relationship maintenance behaviors as a mechanism to explain the decline in marital satisfaction among parents. *Communication Reports*, 21(1), 33–45
- Deater-Deckard, K. (2004). *Parenting Stress*. New Haven: Yale University Press.
- De Montigny, F., Larivière-Bastien, D., Gervais, C., St-Arneault, K., Dubeau, D., & Devault, A. (2018). Fathers’ perspectives on their relationship with their infant in the context of breastfeeding. *Journal of Family Issues*, 39(2), 478–502
- Dew, J., & Wilcox, W. (2011). If momma ain’t happy: explaining declines in marital satisfaction among new mothers. *Journal of Marriage and the Family*, 73(1), 1–12
- Erel, O., & Burman, B. (1995). Interrelatedness of marital relations and parent-child relations: a meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 118(1), 108–132
- Feinberg, M. E. (2002). Coparenting and the transition to parenthood: a framework for prevention. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 5(3), 173–195

- Feinberg, M. E. (2003). The internal structure and ecological context of coparenting: A framework for research and intervention. *Parenting, 3*(2), 95–131
- Feinberg, M. E., Kan, M., & Goslin, M. (2009). Enhancing coparenting, parenting, and child self-regulation: effects of family foundations 1 year after birth. *Prevention Science, 10*(3), 276–285
- Fincham, F., & Hall, J. (2005). Parenting and the marital relationship. Teoksessa T. Luster & L. Okagaki (toim.), *Parenting: An Ecological Perspective* (s. 205–234). Mahwah, N.J.: Routledge
- Glazebrook, C., Sheard, C., Cox, S., Oates, M., & Ndukwe, G. (2004). Parenting stress in first-time mothers of twins and triplets conceived after in vitro fertilization. *Fertility and Sterility, 81*(3), 505–511
- Glenn, N. (1990). Quantitative research on marital quality in the 1980s: A Critical Review. *Journal of Marriage and the Family, 52*(4), 818–831
- Gottman, J., & Notarius, C. (2002). Marital research in the 20th century and a research agenda for the 21st century. *Family Process, 41*(2), 159–197
- Graham, J., Diebels, K., & Barnow, Z. (2011). The reliability of relationship satisfaction: a reliability generalization meta-analysis. *Journal of Family Psychology, 25*(1), 39–48
- Hoghugh, M. (2004). Parenting – an introduction. Teoksessa M. Hoghugh, & N. Long (toim.), *Handbook of parenting – theory and research for practice* (s. 1–18). London: SAGE Publications Ltd
- Karney, B. R., & Bradbury, T. (1995). The longitudinal course of marital quality and stability: A review of theory, methods, and research. *Psychological Bulletin, 118*(1), 3–34
- Karvonen, S., & Salmi, M. (2016). *Lapsiköyhyys Suomessa 2010-luvulla*. (Työpäpaperi 30/2016). Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL).
- Kela.fi (2019). Monikkoperhe. Haettu 2.12.2020 osoitteesta <https://www.kela.fi/monikkoperhe>
- Keskinen, S. (2020). Kelan lapsiperhe-etuustilasto 2019. Helsinki, Kela
- Kivijärvi, S., Rönkä, A., & Hyväluoma, J. (2009). Vanhemmuus arjessa: neuvottelua, hässäköitä ja hassuttelua. Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.), *Perhe-elämän paletti: vanhempina ja puolisona vaihtelevassa arjessa* (s. 47–68). Jyväskylä: PS-kustannus
- Kontula, O. (2009). *Parisuhdeonnan avaimet ja esteet*. (Perhebarometri E 38/2009). Helsinki: Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos.

- Kontula, O. (2013). *Yhdessä vai erikseen? Tutkimus suomalaisten parisuhteiden vahvuuksista, ristiriidoista ja erojen syistä*. (Perhebarometri E47/2013). Helsinki. Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos.
- Krishnakumar, A., & Buehler, C. (2000). Interparental conflict and parenting behaviours: a meta-analytic review. *Family Relations*, 49(1), 25–44
- Lawrence, E., Rothman, A., Cobb, R., Rothman, M., & Bradbury, T. (2008). Marital satisfaction across the transition to parenthood. *Journal of Family Psychology*, 22(1), 41–50
- Ledermann, T., Bodenmann, G., Rudaz, M., & Bradbury, T. (2010). Stress, communication, and marital quality in couples. *Family Relations*, 59(2), 195–206
- Lovejoy, M., Graczyk, P., O’Hare, E., & Neuman, G. (2000). Maternal depression and parenting behaviour: A meta-analytic review. *Clinical Psychology Review*, 20(5), 561–592
- Lutz, K., Burnson, C., Hane, A., Samuelson, A., Maleck, S., & Poehlmann, J. (2012). Parenting stress, social support, and mother-child interactions in families of multiple and singleton preterm toddlers. *Family Relations*, 61(4), 642–656
- Malinen, K., Kinnunen, U., Tolvanen, A., Rönkä, A., Wierda-Boer, H., & Gerris, J. (2010). Happy spouses, happy parents? Family relationships among Finnish and Dutch dual earners. *Journal of Marriage and Family*, 72(2), 293–306
- Miller, R., Hollist, C., Olsen, J., & Law, D. (2013). Marital quality and health over 20 years: a growth curve analysis. *Journal of Marriage and Family*, 75(3), 667–680
- Mulsow, M., Caldera, Y., Pursley, M., & Reifman, A. (2002). Multilevel factors influencing maternal stress during the first three years. *Journal of Marriage and Family*, 64(4), 944–956
- Ogolsky, B. & Bowers, J. (2012). A meta-analytic review of relationship maintenance and its correlates. *Journal of Social and Personal Relationships*, 30(3), 343–367
- Olivennes, F., Golombok, S., Ramogida, C., & Rust, J. (2005). Behavioral and cognitive development as well as family functioning of twins conceived by assisted reproduction: findings from a large population study. *Fertility and Sterility*, 84(3), 725–733
- Paajanen, P. (2005). *Eri teitä vanhemmuuteen. Kaksikymppisinä ja kolmekymppisinä lapsen saaneiden näkemyksiä perheellistymisestä ja vanhemmuudesta* (Perhebarometri E 21/2005). Helsinki Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos.

- Pereira, J., Vickers, K., Atkinson, L., Gonzalez, A., Wekerle, C., & Levitan, R. (2012). Parenting stress mediates between maternal maltreatment history and maternal sensitivity in a community sample. *Child Abuse & Neglect, 36*(5), 433–437
- Prino, L., Rollè, L., Sechi, C., Patteri, L., Ambrosoli, A., Caldarera, A., Gerino, E., & Brustia, P. (2016). Parental relationship with twins from pregnancy to 3 months: the relation among parenting stress, infant temperament, and well-being. *Frontiers in Psychology, 7*(7)
- Raitio, K., Sevón, E. & Rönkä, A. 2019. Digitaalinen oppimispeli VauvaPolku: Vanhemmuuteen valmistautumista pelillisen oppimisen keinoin. Helsinki: Kunnallisalan kehittämissäätiö. Kunnallisalan kehittämissäätiön Julkaisut-sarja, 21.
- Spanier, G. (1976). Measuring dyadic adjustment: new scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family, 38*(1), 15–28
- Spinelli, M., Poehlmann, J., & Bolt, D. (2013). Predictors of parenting stress trajectories in premature infant-mother dyads. *Journal of Family Psychology, 27*(6), 873–883
- Stafford, L. (2003). Maintaining romantic relationships: Summary and analysis of one research program. Teoksessa D. J. Canary, & M. Dainton (toim.), *Maintaining relationships through communication: Relational, contextual, and cultural variations* (s. 51–77). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Taraban, L., & Shaw, D. (2018). Parenting in context: revisiting Belsky’s classic process of parenting model in early childhood. *Developmental Review, 48*, 55–81
- Taubman-Ben-Ari, O., Findler, L., Bender, C., Stanger, V., Ben-Shlomo, S., & Kuint, J. (2008). Mothers’ marital adaptation following the birth of twins or singletons: empirical evidence and practical insights. *Health and social work, 33*(3), 189–197
- Tiitinen, A. (2018). Monisikiöisyys. *Lääkärikirja Duodecim*. Haettu 22.10.2019 osoitteesta https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00154
- Twenge, J., Campbell, W., & Foster, C. (2003). Parenthood and marital satisfaction: a meta-analytic review. *Journal of Marriage and Family, 65*(3), 574–583
- Vilksa, S., Unkila-Kallio, L., Punamäki, R.-L., Poikkeus, P., Repokari, L., Sinkkonen, J., Tiitinen, A., & Tulppala, M. (2009). Mental health of mothers and fathers of twins conceived via assisted reproduction treatment: a 1-year prospective study. *Human Reproduction, 24*(2), 367–377